

New
Direction

Postsovětský organizovaný zločin jako hrozba pro evropskou bezpečnost aneb Německo jako hlavní centrum postsovětských kriminálních aktivit v Evropě

TOMÁŠ ŠMÍD

New Direction

Founded by Margaret Thatcher in 2009 as the intellectual hub of European Conservatism, New Direction has established academic networks across Europe and research partnerships throughout the world.

Tomáš Šmíd

Tomáš Šmíd (1979) je politolog zabývající se bezpečnostními hrozbami a riziky. Přednáší na ARC-VŠPSV, Vysoké škole AMBIS a Vysoké škole CEVRO Institut. Zabývá se především ozbrojenými konflikty, organizovaným zločinem a bezpečnostními otázkami v postsovětském a eurasijském prostoru s obzvláštní orientací na Kavkaz. Je autorem či spoluautorem několika monografií a odborných studií, článků a publicistických textů.

1	ÚVOD	6
2	METODOLOGICKÁ VÝCHODISKA A KONCEPTUALIZACE PROBLEMATIKY	7
3	NĚKOLIK POZNÁMEK KE KONCEPTUALIZACI ORGANIZOVANÉHO ZLOČINU	9
4	POSTSOVĚTSKÝ ORGANIZOVANÝ ZLOČIN – ZÁKLADNÍ POROZUMĚNÍ	11
5	POSTSOVĚTSKÉ KRIMINÁLNÍ STRUKTURY A ZEMĚ EVROPSKÉ UNIE	13
6	SPOLKOVÁ REPUBLIKA NĚMECKO A POSTSOVĚTSKÝ ORGANIZOVANÝ ZLOČIN	15
7	VRAŽDY ČEČENSKÝCH EXULANTŮ JAKO KRIMINÁLNÍ PROJEV KADYROVSKÉHO REŽIMU	25
8	ZÁVĚR	31

1

ÚVOD

Tato studie si klade za cíl zmapovat aktuální dění na poli postsovětského organizovaného zločinu a těch jeho struktur, které působí v zemích EU. Studie nemůže být vyčerpávajícím pojednáním o všech aspektech, jelikož již samotná povaha tématu klade výzkumníkovi řadu překážek a zkoumaný fenomén je velmi barvitý a dynamický. Autor se soustředí především na nejprofilovější projevy organizovaných kriminálních struktur či aktivit, které mají postsovětský původ, přičemž areálově se bude koncentrovat primárně na Spolkovou republiku Německo (SRN) s určitými tematickými přesahy do jiných zemí. Je tomu tak z několika důvodů. Německo je klíčovou zemí Evropské unie (dále jen EU) jak v politickém, tak ekonomickém smyslu slova. Jedná se o nejlidnatější členský stát EU (cca 82 milionů obyvatel) a je také cílovou zemí pro velké množství přistěhovalců ze zemí bývalého SSSR, kteří tvoří přibližně 5% německé populace¹.

Cílem je též podat čtenáři informace o nejaktuálnějším dění, aby si mohl učinit rámcovou představu o tom, co se na poli postsovětského organizovaného zločinu v evropském a primárně německém kontextu děje v poslední době. A to všechno s dodatkem, že pole výzkumu je natolik široké, že se nabízí pokračování například pohledem skrze španělské zkušenosti s postsovětskými kriminálními strukturami, jelikož Španělsko lze považovat po Německu za druhé centrum postsovětských kriminálních struktur v zemích EU. Případně prizmatem působení postsovětských kriminálních struktur v nových členských zemích EU, které byly do roku 1989 sovětskými satelity. Ostatně i v tomto ohledu je cenná německá zkušenost, jelikož část SRN byla před znovusjednocením taktéž sovětským satelitem.

¹ Údaj je přibližný a zahrnuje všechny kategorie přistěhovalců, jak legální (s německým občanstvím, s trvalým pobytem, přechodným pobytem), tak nelegální, a to včetně ruských a kazachstánských Němců, se kterými je ve statistikách pracováno různým způsobem, nicméně jedná se o osoby se sovětskou minulostí, které jsou v řadě ohledů více ukotvení v ruskojazyčné sovětské kultuře, než v německém sociokulturním prostředí a často tendují k vazbám na přistěhovalce z řad jiných postsovětských národů, než k rodilým Němcům.

2

METODOLOGICKÁ VÝCHODISKA A KONCEPTUALIZACE PROBLEMATIKY

Základním designem předložené studie je kvalitativní výzkum s kvalitativními metodami a technikami sběru dat. Z hlediska žánru se jedná o (interpretativní) případovou studii, přičemž je třeba mít na paměti, že případová studie je detailní analýzou případu se zohledněním kontextu a poskytuje komplexní obraz dané problematiky. Na druhou stranu neaspiruje na zobecnitelné poznání, což ani není dost dobře možné, protože předpokladem pro tento druh studie je skutečnost, že každý případ je jedinečný (srov. Hendl 2005:103–143).

Studie vychází především z analýzy sekundárních zdrojů – novinářských výstupů (především investigativně pojatých textů), studií a výzkumů, a to především ruské a německé provenience. V ruském případě autor preferuje zdroje a média, která jsou známá svojí snahou o na státní moci nezávislou žurnalistiku (Novaja gazeta, Radio Svoboda), případně jsou určitým způsobem specializovaná (např. Echo Kavkaza). Autor nicméně využívá i zdrojů primárních, a to především vlastního terénního výzkumu za posledních zhruba 15 let, kdy se fenoménem (postsovětského) organizovaného zločinu zabývá. Díky vlastnímu pozorování, poměrně rozsáhlé síti kontaktů ve zkoumané oblasti a množství nashromážděných interview získal autor řadu unikátních dat, což je jeden z nepochybných přínosů předložené studie, přičemž data jsou samozřejmě nejen „pozorována“ a shromažďována, ale hlavně interpretována s využitím zhuštěné deskripce. Tím získává studie rysy etnografického výzkumu. V této studii se autor snaží shrnout poznatky, které se týkají fenoménu postsovětského organizovaného zločinu na území států EU, a to s důrazem kladeným na Německo.

V rámci rozsáhlého primárního výzkumu problematiky postsovětského organizovaného

zločinu obecně autor sesbíral přibližně 75 nestrukturovaných rozhovorů, přičemž pro tuto studii bylo využito 17. Nestrukturovaná interview byla vedena v první řadě se samotnými představiteli postsovětského organizovaného zločinu v různých pozicích od „pěšáků“ až po vlivné *avtoritety* širšího než lokálního rozměru, ale i s pracovníky bezpečnostních složek, novináři, občanskými aktivisty, akademiky či politiky. Polostrukturovaných interview bylo nashromážděno 48 a jedná se o pracovníky bezpečnostních složek, novináře, občanské aktivisty z neziskového sektoru či akademiky. Pro tuto studii bylo využito 19 nashromážděných polostrukturovaných interview.

Nestrukturovaná interview byla zvukově nahrána v 11 případech, polostrukturovaná v 29 případech. Ostatní si nepřáli pořizovat audiozáznam a autor si po skončení interview dělal písemné poznámky. Data z interview ovšem nejsou stěžejním pilířem této práce, pomáhají nicméně dokreslit kontext zkoumaného fenoménu, případně dovysvětlit některé skutečnosti. V některých případech pomohla data z interview či některý z respondentů autorovi pochopit nejasnosti, vyvrátit obecně zažitá (většinou mediální či popkulturní) mýty a uchopit daný problém kritičtěji. Autor této stati považuje pro pochopení kontextu, a hlavně složitosti a mnohvrstevnatosti problematiky terénní výzkum za nezbytný, jakkoliv je samozřejmě náročný a může být i nebezpečný. A samozřejmostí je opravdu pečlivá práce s daty z interview, jelikož jak jsou některá velmi důležitá a obohacující, jiná jsou snůškou lží, mýtů a respondentovy sebestylizace. K tomu slouží zaměřená kvalitativní obsahová analýza dat, která byla pro kódování a analýzu využita.

Teoretické ambice této studie nemá, teoretické koncepty nastíněné v následující kapitole jsou důležité

především pro elementární pochopení, v jakých pojmech a konceptech se autor pohybuje a jak o problematice organizovaného zločinu v obecnosti smýšlí. Předložená interpretativní případová studie je v logice žánru postavena primárně na analyticko-deskriptivním přístupu s cílem přiblížit problematiku postsovětského organizovaného zločinu a jeho aktuální projevy v prostoru s EU s primární koncentrací na Německo.

Jak bude zřejmé z prvních dvou obecných kapitol, přítomnost a aktivity postsovětského OZ v zemích EU mohou mít mnohem rozsáhlejší charakter, než jsou

klasické kriminální podnikání (obchod s narkotiky, lidmi, *racketeering* apod.) či hospodářská trestná činnost (praní špinavých peněz, podvody, krácení daní apod.), jelikož pro postsovětský prostor specifická *troika* (vysvětlení viz níže) obsahuje kromě klasických kariérních zločinců a „bílých límečků“ z prostředí byznysu také třetí vrchol – státní představitele zapojené do kriminálních aktivit a struktur. Na případě postsovětských zločineckých struktur a aktivit působících primárně v Německu lze demonstrovat, jakou bezpečnostní hrozbou může představovat postsovětský OZ, jsou-li v daném prostředí přítomny všechny tři vrcholy *troiky*.

3

NĚKOLIK POZNÁMEK KE KONCEPTUALIZACI ORGANIZOVANÉHO ZLOČINU

Snah a pokusů o definování fenoménu organizovaného zločinu existuje nepřehledné množství, nicméně většina z nich je dobově, kulturně a geograficky podmíněna a nevyhnuje se tudíž větší či menší míře partikulárnosti. Jiné definice a konceptualizace organizovaného zločinu pro změnu vykazovaly silné rysy politizace a státocentričnosti, čili přistupovaly k výzkumu fenoménu tak, aby to vyhovovalo vládnoucí třídě a reprezentantům daného státu (Wickerhamova komise, Kefauverova komise, McClellanova komise a Valachiho svědectví; koncept „cizáckého spiknutí“) (U.S. Senate Special Committee to Investigate Organized Crime in Interstate Commerce 1951; von Lampe 1999; Paoli 2002; Reuters 1994; Sutherland 1940; Kupka 2017; Albanese 2015). Na druhou stranu je pochopitelné, že kulturně-geografická specifika značně ovlivňují charakter organizovaného zločinu v daném prostoru a jsou silným argumentem pro tvrzení, že vygenerovat universálně platnou definici organizovaného zločinu je fakticky nemožné, stejně jako je velmi obtížné vytvořit universálně platný celkový koncept organizovaného zločinu.

Autor této stati operuje s pojmem organizovaný zločin v jeho širším pojetí, kdy jeho součástí je jak *Organized Crime (organizovaný zločin)*, což je podle Hagana (2006) označení kriminálních struktur/skupin, u nichž se a priori předpokládá, že základem jejich existence je vysloveně kriminální či nezákonné podnikání, tak *organized crime (zločin, který je organizovaný)*, což je označení nezákonných aktivit, páchaných na obou spektrech legality/ilegality (ibidem). Nejedná se tedy pouze o krystalicky ilegální aktivity, ale i o poskytování jinak legálních služeb či komodit, které jsou ovšem poskytovány či prováděny protiprávními způsoby či prostředky,

případně o provádění zcela nezákonných operací v legální ekonomice. Pod haganovský *organized crime* tedy spadají také zločiny bílých límečků. Obě dimenze se mohou prolínat a často se tak děje, nicméně podstatné je, že ne každý *organized crime* je páchan v rámci *Organized Crime*, aniž by to ovšem snižovalo a priori jeho závažnost pro bezpečnost společnosti a/nebo státu (Šmíd-Kupka 2011; Cressey 1969; Albini 1971; Abadinsky 1990; Albanese 2007; Finckenauer 2006; Hagan 2006).

V kontextu postsovětského prostoru je důležité zmínit, že do debat o organizovaném zločinu vstupují i teze o tom, že existují státy, které proti organizovanému zločinu nebojují, naopak ho „organizují“ samy a v krajním případě se stávají přímo kriminálními státy, a to buď skrze ovládnutí státu zločineckou organizací (přímého i nepřímého) nebo se stát, respektive jeho klíčoví představitelé, kriminalizuje sám pod tlakem různých výzev a příležitostí, stejně jako osobnostního ustrojení svých představitelů. Tento přístup je poměrně málo ukotvený a mnohé texty tendují téměř až k akademicky neudržitelným konspiračním teoriím, nicméně empirická realita ukázala, že promyšlení tohoto fenoménu nelze *a priori* odsoudit jako slepou uličku či nevědecké konspirace. William Chambliss (1989) definoval *state-organized crime* (státem organizovaný zločin) jako zločiny páchané státními představiteli při výkonu jejich povolání reprezentantů státu. Jako příklady uváděl podílý států na (námořním) pirátství, pašeráctví, atentátech a cílených vraždách či zločinných spolčeních. Dále operoval s nelegálními metodami sledování občanů, získávání financí nezákonným způsobem jako je prodej zbraní embargoovaným zemím či nestátních ozbrojeným aktérům, případně naopak finanční a

materiální podpora takovýmto entitám. Chambliss (ibidem) vyjímá z tohoto konceptu zločiny, které přinášejí profit jednotlivým státním představitelům, což se týká především přijímání úplatků či zneužívání pravomocí veřejného činitele vůči jednotlivcům, pokud se nejednalo o oficiální státní politiku, neměly takové zločiny vysloveně institucionální charakter, případně nebyly takové zločiny záměrně přehlíženy, ačkoliv byly i v nesouladu s oficiálním právem. V posledních letech se objevuje koncept tzv. parapolitiky, který je spjat s radikální kriminologií a nahlíží na stát a moc prizmatem zločinného jednání a soustředí se na „zločinecké a (zřejmě) strukturální vztahy mezi aparáty zpravodajských služeb, teroristických

organizací a transnacionálních organizovaných zločineckých syndikátů“ (Cribb 2009:1; srov. Kupka 2017: 41). Parapolitika se soustředí na výzkum vztahů, které sice nejsou oficiální, veřejné či na první pohled viditelné, ale jsou, jak píše Kupka (2017: 40-42), předpokladatelné a někdy i odhalitelné. Parapolitika se pokouší konceptualizovat vztahy mezi zločineckými strukturami, státem a bílými límečky. Pro pochopení celé řady jevů a procesů souvisejících s organizovaným zločinem v postsovětském prostoru jsou koncepty orientující se na vztah zločineckých struktur a státu velmi nosné, a to včetně implicitně v konceptu naznačených problémů se získáním „tvrdých“ dat a „důkazů“.

4

POSTSOVĚTSKÝ ORGANIZOVANÝ ZLOČIN – ZÁKLADNÍ POROZUMĚNÍ

O postsovětském organizovaném zločinu (dále jen postsovětský OZ) toho bylo napsáno nemálo (např. Varese 1994, 1998 a 2001, Handelman 1995, Serio 2008, Serio-Razinkin 1995, Finckenauer-Voronin 2001, Finckenauer-Waring 1998; Kučinskij 1997, Shelley 1994 a 1999, Kupatadze 2012, Šmíd 2009, Galeotti 1998, 2002 a 2017, Williams-Picarelli 2002, Dunn 1997; Muchin 2003; Sukhareno 2004; Konstantinov 2008; Karyšev 2009), nicméně nelze říci, že by existovala alespoň elementární výkladová shoda, co přesně onen postsovětský OZ je.

Používá se pro něj mnoho označení, z nichž některá jsou bezesporu mediálně efektní, ale o to více zavádějící. Ruská mafie, rudá mafie, rudá střecha (*krasnaja kryša*), ruskojazyčný organizovaný zločin, ruský organizovaný zločin, eurasijský organizovaný zločin, *bratva*, *prestupnyj mir*, *blatnoj mir* a další názvy, které mají za cíl jednotně nazvat nesmírně komplexní konglomerát vztahů, vazeb, tradic, subkulturních rysů a rituálů, komunikačních kanálů, operací a konfliktů, mají samozřejmě jedno společné. Snaží se uchopit svět organizovaného zločinu v prostoru, kde vždy hrál určující roli ruský stát, ruský národ a ruský jazyk, ať už mu vládli carové, generální tajemníci či prezidenti, jakkoliv netřeba zapomínat, že kromě Rusů v prostoru žije řada dalších národů a etnik, které dílčím způsobem také přispěly k formaci zkoumaného fenoménu.

Postsovětský organizovaný zločin vyrostl z konglomerátu vztahů, tradic a specifík několika společenských skupin. V první řadě se jednalo o kriminální bratrstva/kasty, která se zformovala v klasickém podsvětí profesionálního a recidivního

zločinu během 20. století. Klíčové bylo společenství zvané *vory v zakone*. Literatura zabývající se tímto fenoménem je relativně bohatá, jakkoliv logicky nedosahuje takového rozsahu jako například o problematice *italských mafií* (Šmíd 2009; Galeotti; Varese 1998; Serio-Razinkin 1995; Kučinskij 1997; Dyšev 2008; Handelman 1995; Glonti-Lobdžanidze 2004; Glazov 1976; Tarabrin 1996; Poddleskich-Terešonok 1994). Mimo odbornou či populárně naučnou literaturu přispěl unikátním způsobem k reflexi fenoménu ruských zločineckých tradic ruský spisovatel Varlam Šalamov, který strávil léta jako vězeň stalinských lágrů, a jeho povídky mají až dokumentární charakter. Řada z nich se týkala právě sovětského profesionálního zločinu a jeho bratrstev.

I přes důležitou roli historického vývoje struktur organizovaného zločinu ve 20. století, podstatným pro tuto studii je především vývoj organizovaného zločinu po rozpadu SSSR. V Rusku i dalších nástupnických státech vytvořila tzv. *trojka*, což je síť vazeb se třemi pomyslnými vrcholy, které tvoří kriminální sektor (zločinecké skupiny a jeho *avtoritety*), politicko-byrokratický sektor (stručně řečeno stát) a ekonomický sektor, která se do nemalé míry vyvinula právě z vazeb *blatnyje-teneviki*-nomenklatura, které se adaptovaly na nové politicko-ekonomické podmínky a *teneviki* nahradili tzv. oligarchové jakožto hlavní představitelé byznysové sféry. Tyto vztahy, přes různé proměny a změny v síle jednotlivých vrcholů pomyslného trojúhelníku, zůstaly zachovány dodnes a činí z postsovětského organizovaného zločinu extrémně nebezpečnou hrozbu, jelikož do kriminálních aktivit je příliš silně a integrálně zapojen státní sektor.²

² Tyto vazby jsou vzájemně výhodné – kriminální *gruppirovky* potřebují mít vazby na vládu a státní instituce, aby mohly efektivně působit na volném trhu. Důležité jsou vazby zločin-stát také pro ochranu kriminálních zisků a aktivit a obecně pro imunitu před zákonem. Státní sektor čerpá od obou dalších

Tento konglomerát vazeb se upevnil především v Ruské federaci, přičemž takové uspořádání vykazuje rysy klasického Chamblissova (1989) *state-organized crime*, volněji řečeno *kriminálního* či *mafiašského* státu. Nikdy nepanovala plná shoda, zda jsou ze třech sektorů nejlivnější klasické zločinecké skupiny, státní složky či oligarchové. U řady představitelů tohoto konglomerátu nebylo mnohdy možné ani jasně a zodpovědně říci, zda se jedná o oligarchu, státního představitele či *avtoritet prestupnogo mira*, nakolik místy došlo ke splnutí jeho rolí.

Vzhledem k rozlehlosti ruského státu navíc nelze operovat pouze s federální úrovní ruské státnosti, ale je účelné sledovat i regionální specifika, která jsou extrémně zajímavá především v problematice Čechensku, kde funguje fakticky polonezávislý režim Ramzana Kadyrova, který vykazuje taktéž řadu rysů *state-organized crime* s tím, že Kadyrov zde ovšem vytvořil ostrou vertikálu moci a o nějaké *troice* se čistě v čečenském případě nedá příliš hovořit, jelikož Kadyrov si naprostou většinu moci monopolizoval a představuje systémovou anomálii. To se projevuje i v rámci federálních struktur, kde Kadyrov sice formálně funguje v rámci určitých struktur – MVD, státní správa a samospráva apod., ale fakticky se odpovídá pouze prezidentovi RF, respektive konkrétně Vladimíru Putinovi s tím, že tyto vazby taktéž nemají formální charakter. Toto uspořádání připomíná spíše orientální despocie, případně středověký feudalismus, což se ostatně odráží i v charakteru Kadyrovova režimu, který z politologického hlediska ponejvíce odpovídá linzovskému (Linz 2000) sultanismu (který ostatně není nepodobný Chamblissovu konceptu *state-organized crime*), který taktéž s operuje s pojmy patrimonialismus a neofeudalismus. Putin v tomto vztahu funguje jako (imperální) patron, který Kadyrovovi dal Čechensko v léno a jsou mu za to poskytovány určité služby.³

Faktem je, že od Putinova nástupu do čela RF se upevnily pozici státního sektoru ve prospěch dalších dvou vrcholů trojky. Nicméně představa, že byl Putin „zatočil“ s *vory v zakone* a *avtoritety*, stejně jako oligarchy, je chybná. Putin, který zásadně posílil roli silových složek, především své domovské FSB a také MVD, eliminoval pouze některé vzpurné elementy, z nichž někteří skončili ve věznicích, jiní odešli za hranice. Ti z *blatnych* a oligarchů, kteří byli ochotni přijmout primárnost (federálního) státu, vzájemně výhodné vztahy zachovali. Putinský režim tedy očividnější sektory či vrstvy organizovaného zločinu nepotlačil, on si je pouze podřídil a částečně absorboval. Například někdejší gruzínský prezident Micheil Saakašvili, ten skutečně tradiční *blatnyj mir* během svých reforem bezpečnostního sektoru z Gruzie do velké míry vytlačil, Putin ho s určitou nadsázkou řečeno ochočil. Přesto stále některé klasické kriminální *gruppirovky* či jejich představitelé mají díky svým vazbám možnost do nemalé míry (spolu)ovlivňovat politicko-ekonomická rozhodnutí ruského státu, stejně jako takovou možnost mají někteří oligarchové. Ale jak poznamenává Galeotti (2017: 257), pokud se zájmy Kremlu a *prestupnogo mira* (či oligarchů) rozcházejí, jsou to ti druzí, kdo nakonec musí ustoupit. Pokud tak neučiní, státní silové složky zasáhnou. To v jelicinských 90. letech vůbec nebylo pravidlem a pozice *blatnych* a oligarchů byla mnohem silnější.

Ostatně s příchodem putinského režimu, díky němuž zásadně posílila role silových složek v čele s FSB, řada *vorů v zakone*, *avtoritet*, byznysmenů a oligarchů Rusko opustila právě z obav, že případné konflikty se státními složkami by pro ně mohly znamenat konec imunity před zákonem, případně i fyzickou likvidaci. Nicméně řada z nich se svojí domovinou, potažmo ruským centrem, vztahy plně nepřerušila a mnozí ve svých nových destinacích prováděli operace, které byly v souladu či dokonce přímo na přání putinského režimu.

sektorů platby v podobě přímé i nepřímé korupce, kdy především pro nižší úroveň státní správy tyto vztahy kompenzují nízké platy. Na vyšší úrovni státních složek *blatnyje* platí za beztrestnost protislužbami, často takového charakteru, že si je oficiální státní složky nemohou, případně nechtějí dovolit. Pro byznys, jehož vrcholnými představiteli jsou v postsovětském prostoru tzv. oligarchové (vesměs pocházející z prostředí nomenklatury), je typické a především výhodné, že nedostatek pravidel, smluvních zvyků a vymahatelnosti práva umožňuje provádět fakticky neomezené aktivity, často s mimořádně rychlými a velkými zisky (srov. Williams – Picarelli 2001: 110 a Borchgrave a kol. 1997: 89).

³ Ostatně, pokusíme-li se o jednu kratičkou paralelu do ruských dějin, Kadyrov a jeho ozbrojené formace zvané prostě *kadyrovcy* připomínají ponejvíce carskou opričninu, kdy Putin je v pozici cara a Kadyrov v pozici vůdce *opričniků*, kteří jsou hlavní a možná poslední zbraní cara před případnými pokusy o jeho svržení. S obdobnými přirovnáními se autor setkal při svých výzkumných cestách nejednou a řada událostí posledních let ukazuje, že nejsou rozhodně lichá.

5

POSTSOVĚTSKÉ KRIMINÁLNÍ STRUKTURY A ZEMĚ EVROPSKÉ UNIE

Rozmístění a úroveň hrozby ze strany postsovětského OZ v zemích Evropské unie není rovnoměrná, nicméně zkušenosti s ním mají prakticky všechny členské země, a to jak „staré“, tak „nové“, které vstoupily do EU v roce 2004 a 2007 (potažmo 2013, kdy bylo přijato Chorvatsko), stejně jako Velká Británie, která je na odchodu z EU.

V souvislosti s některými evropskými zeměmi se se zprávami o přítomnosti a aktivitách postsovětského OZ setkáváme častěji, než je tomu u jiných. Jedním z center aktivit postsovětského OZ v EU je Německo a řadu aktivit zaznamenáváme také v další německojazyčné zemi – Rakousku, především v jeho metropoli Vídeň. Tento prostor je jádrem empirické části tohoto textu, a lze na něm demonstrovat, že postsovětský OZ se zde realizuje ve všech jeho variantách a ve všech hlavních rysech širšího pojetí organizovaného zločinu.

Díky několika větším zátahům policie a Národní gardy je velmi diskutována přítomnost postsovětského OZ ve Španělsku, které je centrem evropských aktivit především gruzínských a arménských *vorů v zakone* a jejich *gruppirovek*. Autor této stati si na základě provedeného předvýzkumu dovolí tvrdit, že po Německu (a Rakousku) se Španělsko stalo druhým centrem postsovětského OZ v EU a stálo by za podrobnější studii. Na druhou stranu ve Španělsku (zatím) nezaznamenáváme natolik silné projevy *kriminalizace* ruského státu (třetí vrchol pomyslné *troiky*) jako v Německu. Nicméně Španělsku se taktéž nevyhýbají krom klasické tvrdé organizované kriminality a prvky závažné hospodářské trestné činnosti (především praní špinavých peněz) související s aktivitami celé postsovětské *troiky*.

Problémy s postsovětským OZ existují i ve Francii, přičemž viditelné jsou, stejně jako ve Španělsku, především problémy s kavkazskými zločineckými klany. Na druhou stranu Francie (v duchu hlubších historických tradic) přitahovala pozornost Rusů včetně zločineckého světa v širší míře a pozornost přitahují i nelegální operace ekonomického charakteru, stejně jako ve Španělsku koncentrované hodně na turistický průmysl na středomořské riviéře. Jeden z hlavních emisarů postsovětského OZ *vor v zakone* Leonid Bilunov zvaný MacIntosh žije ve Francii již od poloviny 90. let a dlouho zde v podobné roli působil i uzbecký (etnicky ujugurský) *avtoritet* Alimžan Tochtachumov zvaný Tajvančik, který nyní žije v Itálii.

Na mezinárodní úrovni dochází k čilým kontaktům postsovětského OZ a italských kriminálních struktur již dlouho, nicméně postsovětské skupiny se dokázaly uchytit i přímo na Apeninském poloostrově, kde se realizují především v tvrdé kriminalitě typu organizovaných loupeží, obchodování se zbraněmi či organizování prostituce.

Především v souvislosti s finanční kriminalitou jsou známé postsovětské kriminální aktivity na Kypru a oblíbené takřka všemi složkami postsovětského OZ je Řecko. Specifickým případem je Velká Británie, kde jsou případné zprávy o aktivitách postsovětského OZ silně spjaty s politickými roztržkami mezi Londýnem a Moskvou a na ně navázanými špionážními či zpravodajskými operacemi, z nichž některé byly doprovázeny fyzickými likvidacemi ruských (postsovětských) emigrantů ve Velké Británii. Případ Velké Británie je ovšem specifický jednak díky skutečnosti, že nikdy nebyla plnohodnotným členem schengenského prostoru, a především v současnosti již není členským státem EU.

Specifická situace je obecně v bývalých sovětských satelitech, kde vyjma České republiky a Polska neexistují větší vystěhovalcké komunity, ale existovaly zde vazby na střední a vyšší úrovni elit, mnohdy zpravodajského charakteru, z nichž mnohé se zapojily taktéž do oné *trojky* tvořící postsovětský organizovaný zločin. V řadě postkomunistických zemí

tyto vazby souvisely také s dlouholetou přítomností sovětské armády, ostatně včetně východní části Německa. Snad vyjma Polska, díky problematickým historickým a politickým vztahům s RF, existuje u všech postkomunistických zemí předpoklad, že postsovětský OZ zde působí v plnohodnotné podobě celé *trojky*.

6

SPOLKOVÁ REPUBLIKA NĚMECKO A POSTSOVĚTSKÝ ORGANIZOVANÝ ZLOČIN

V Německu žije podle rozličných odhadů 4 až 8 milionů přistěhovalců ze zemí bývalého SSSR, přičemž velký rozptyl je dán jednak rozdílným pojmáním ruských Němců (*Aussiedler*), kteří v některých statistikách bývají počítáni mezi emigranty, v jiných nikoli, a jednak skutečností, že ilegálně je v zemi skutečně přítomno nemálo lidí a statistika je obtížně podchycuje. Každopádně v Německu mají představitelé postsovětského OZ zázemí v početné diaspoře, která nějakým způsobem ovládá ruský jazyk a má obdobné sociokulturní zkušenosti či zázemí ze sovětské éry. Několik tisíc ruskojazyčných přistěhovalců

má být spjato s organizovaným zločinem, ostatně v německých věznicích si odpykává tresty několik tisíc ruskojazyčných (postsovětských) přistěhovalců, podle prezidenta BKA Holgera Müncha jich má být na 4500-5500 (Töttel-Bulanova-Hristova-Flach 2016: 125; Postkova 2016; Die Welt 2016: 10. 7.). Zdaleka ne všichni vězni jsou nutně spjati s organizovaným zločinem, nicméně i podle německých bezpečnostních složek se v tamních věznicích mezi těmito vězni poměrně aktivně šíří prvky kriminální kultury *vorů* v *zakone*. Ostatně nejvíce postsovětských vězňů v Německu má gruzínský původ (Die Welt 2019: 4. 2.).

Pionýr postsovětského OZ v Německu

Historicky byl důležitou postavou postsovětského OZ v Německu Alexandr Bor (původně se jmenoval Timošenko), běloruský *vor* v *zakone* zvaný Timocha Gomelskij. Ten se objevil v Německu už v gorbačovské éře a reprezentoval zde Japončikovy zájmy. V roce 1991, 27. září, ubodal v Mnichově Jefima Laskina, který se v Německu zabýval nezákonným obchodem se zbraněmi a starožitnostmi a odmítl nově příchozím Japončikovým lidem platit do *obščaku*. Bor tehdy zanechal na místě činu stopy své DNA, nicméně trvalo ještě řadu let, než byl ztotožněn. Měl také vazby na sovětské vojenské důstojníky v bývalé NDR a podílel se na obchodu se zbraněmi z jejich kasáren. Mezitím odešel do USA, kde se přidal přímo k Japončikovi a zabýval se praním špinavých peněz pro různé ruské podnikatele. V USA byl také v roce 1996 korunován na *vora* v *zakone* (BBC 2017: 10. 6.).

Posléze se opět objevil v Německu a byl nakonec v roce 1999 v Mnichově na letišti zatčen a v roce 2002 odsouzen na 13 let. Když byl v roce 2006 podmíněčně propuštěn, okamžitě Německo opustil. Nicméně jeho lidé v Německu působili dále, například skupina okolo jistého arménského zločince Tigrana, který dostal v roce 2009 11 let za *racketeering*, obchod s narkotiky a zločinné spolčení, vyplácela Timochovi měsíční platbu 40 000 euro (Die Welt, 10. 7. 2016). Japončik a Ded Chasan jej ustanovili *smotrjaščim* nad několika desítkami skupin působících v SRN, USA a Bělorusku, přičemž především právě Bělorusko bylo jeho hlavním působištem po odchodu z Německa. Timocha padl za oběť zločinecké válce, která rámuje posledních 12 let klasického zločineckého světa, kdy proti sobě stojí skupiny okolo Tariela Onianiho a Japončika s Dedem Chasanem, které po jejich smrti nahradil Laša

Šušanašvili.⁴ Timocha své letité mentory Japončika (zastřelen 2009) a Deda Chasana (zastřelen 2013) přežil jen o málo, jelikož byl zastřelen 30. května 2014 u vchodu do jednoho z pravoslavných chrámů (Interfax 2014: 31. 5.), nicméně je třeba zdůraznit,

Německo a Tambovskaja

Další význační představitelé postsovětského OZ, kteří ohrožovali německou bezpečnost, se pohybovali okolo jedné z největších kriminálních *gruppirovek* Tambovskaja, která měla základnu v Petrohradě a jako jedna z prvních se pustila do rozsáhlých operací na legálních trzích a obsahovala v sobě elementy všech tří vrcholů *troiky*. Tambovskaja tedy v rámci Petrohradu představovala skutečnou *mafiaňskou* strukturu, nejednalo se pouze o klasickou zločineckou *bratvu*. Od 90. let měla silné vazby na petrohradskou radnici, a to právě v době, kdy v ní rozjížděl svoji politickou kariéru Vladimir Putin. Její hlavní *avtoritet* Vladimir Barsukov-Kumarin (Narodil se jako Kumarin, Barsukov bylo dívčí jméno jeho matky a začal jej používat zhruba v polovině 90. let) byl přezdíván „Noční gubernátor“ a měl vliv v ropném a teplárenském byznysu v Petrohradu a Leningradské oblasti, v teplárenské společnosti PTK dokonce působil jako viceprezident, přičemž v představenstvu seděli lidé z městské administrativy (Muchin 2003: 231). Když se Putin stal prezidentem, vliv této kriminální *gruppirovky* zásadně zesílil. Je velkou otázkou, zda se Putin nějakým způsobem této *bratvě* zodpovídal díky vazbám, které se ustavily ještě v době, kdy byl petrohradským úředníkem, nicméně svědectví o posílení politicko-ekonomického vlivu lidí okolo Tambovské existuje nemálo, jakkoliv mnozí dodávají, že vazby Tambovské na Kreml měly hlavně nepřímý charakter – skrze petrohradské rodáky v Putinově aparátu. Faktem je, že když se Kumarin, který byl mimochodem v duchu petrohradských tradic typický *bandit*, který se s *vorovskim mirom* nikdy nesblížil, dostal do situace, že pro Putinovo okolí začal představovat reputační a politické riziko, byl v roce 2007 zatčen⁵ a v roce 2009 odsouzen za vydírání na 13 let a za podvody na 14 let odnětí svobody. Následovaly další soudní procesy, byl obviněn z organizace atentátu na ředitele *Peterburskij neftjannyj terminal* (Petrohradský ropný terminál)

že ještě před Japončikovou smrtí se Timocha přidal na stranu jejich protivníka Onianiho, což oba jeho ochránce natolik rozlítlo, že to dokonce vedlo k odnětí pomyslné *vorovské* koruny. Jeho vražda dodnes objasněna nebyla.

Sergeje Vasiljeva, za což byl nakonec v roce 2016 odsouzen na 23 let odnětí svobody, v březnu 2019 jej tentýž soud (Kujbyševský soud v Petrohradě) odsoudil na 24 let za vytvoření organizace Tambovské zločinecké skupiny (následně byl trest kosmeticky o půl roku zmírněn) a v březnu 2019 obvinila FSB Kumarina oficiálně z organizace vraždy známé poslankyně státní dumy Galiny Starovojtovové, kterou v Petrohradě zastřelil nájemný vrah 20. listopadu 1998 (Novaja gazeta 2020: 29. 7. a 19. 6.; Radio Svoboda 2019: 20. 3.). Kumarin je pravděpodobně nejvýraznější *avtoritetem* postsovětského OZ, kterého takto výrazně putinský režim soudně potrestal.

Nicméně Tambovskaja s Kumarinovým mocenským pádem své aktivity nepřerušila a zůstal jí i silný mezinárodní přesah, přičemž Německo v jejich aktivitách hrálo vždy velkou roli. Vzhledem k faktu, že se vždy zabývala především hospodářskou kriminalitou, mnozí pozorovatelé, hlavně v Rusku, o ní již nehovoří jako o kriminální struktuře s tím, že se fakticky legalizovala. Nicméně tento pohled je možno akceptovat snad pouze tehdy, pojmáme-li OZ pouze jako čistě kriminální aktivity v rámci černé ekonomiky. Tambovskaja sice funguje silně na legálních trzích, ale praktiky, manýry a techniky zůstávají nelegální, a to minimálně v tom smyslu, že pro své investice používají peněz z čistě kriminálního podnikání, které následně legalizují – třeba i pro jiné *gruppirovky*. A právě Německo má být jednou z hlavních arén, kde Tambovskaja pere špinavé peníze. Ostatně její byznys tam nejspíše založil již Kumarin, který v Německu pobýval v letech 1994-1995. Nejvíce vysloveně kriminálních aktivit vykazovala v Hamburgu, kde přes místní přístav organizovala přepravu různého kontrabandu, především zbraní a nelegálního alkoholu.

Spjati byli také se skandálem, který v Německu proběhnul v roce 2003, když v květnu německé úřady

prohledaly mimo jiné i sídlo pobočky petrohradské společnosti SPAG v Mörfedlenu v Hessensku, jelikož ji podezíraly z praní špinavých peněz z Ruska, které pocházely právě od kriminálních skupin. Tambovskaja měla být právě organizátorem celého procesu. Na této kauze bylo výbušné, že v představenstvu do roku 2000 seděl přímo Putin, a to tedy i v době, když již zastával post premiéra a následně úřadujícího prezidenta. Kreml tvrdil, že to byla pouze čestná funkce z titulu místostarosty (Reitschuster 2006: 241-244; Roth 2007: 9-12 a 61-85). Faktem je, že podobným způsobem funguje celá řada firem spjatých s různými municipalitami, a ne každý člen představenstva či dozorčí rady bývá detailně zapojen do firemních aktivit. Nicméně opět se jedná o další indicii (nikoli ovšem důkaz, a už vůbec ne v právním

Blatnyje v Německu

V Německu je stále velmi aktivní také tradiční zločin, *blatnyje*, přičemž se zde pohybuje i nemálo *vorů* v *zakone*. Na rozdíl od Timochových dob v 90. letech ovšem *blatnyje* odchází z Ruska především proto, že v rámci oné klasické *troiky* za Putinovy éry v Rusku hodně oslabili a jejich vliv na dění v mocenských sférách a společnosti upadl. Většina z nich se vrátila k aktivitám typickým pro tradiční organizovaný zločin či až dokonce k spíše profesionálnímu zločinu, byť je mnohdy páčán ve skupinách. Tyto jedince a skupiny nelze nazývat *mafii*, jelikož bychom zásadně přeceňovali jejich schopnost penetrovat státní a společenské instituce, a nelze je ani považovat a priori za reprezentanty zájmů ruských či jiných postsovětských elit. To ovšem neznamená, a to je jeden z rysů putinského režimu, že nejsou tito čistokrevní *blatnyje* za určitých okolností využívání na pověstnou „špinavou práci“ a nestávají se (především po roce 2014) nástrojem hybridní války. Existuje příliš mnoho indicií minimálně proto, abychom se mohli domnívat, že tomu tak je. Na druhou stranu mnozí přišli do Německa (a dalších evropských zemí) zkrátka páchat trestnou činnost, poněvadž tento způsob obživy je jim vlastní. V domovských zemích ubyly příležitosti, řadu výnosných aktivit převzal státní sektor jakožto jiný vrchol *troiky*, především lukrativní *kryšu*, a představoval natolik silnou konkurenci, že mnozí zvolili raději odchod za hranice. Často se jednalo o dohodu právě se státem,

smyslu slova), že Tambovskaja byla vlivná kriminální struktura a Vladimir Putin sebou nese přinejmenším reputační zátěž (Dawisha 2014; Hosenball 2001; Belton 2003; Muchin 2009: osobní interview). Postsovětské kriminální struktury v Německu hodně perou špinavé peníze skrze nákup nemovitostí a obecně stavební, realitní a developerský byznys, který umožňuje relativně rychle a ve velkých objemech legalizovat nelegální zisky (The Local 2018: 17. 10.). Problém spočívá v tom, že pro německé státní orgány je velmi složité dopátrat se toho, že investor v RF či jiné (postsovětské) zemi spáchal nějaké zločiny, a tudíž podobným aktivitám mohou jen obtížně zabránit. Neposkytne-li jim určité indicie nějaká banka, nemají prakticky šanci se na podezřelé investory zaměřit.

většinou reprezentovaným FSB, že stát je nebude stíhat, pokud z Ruska odejdou, potažmo těžiště svých kriminálních aktivit přenesou do zahraničí a Rusko budou mít pouze jako „místo pro rodinné oslavy a návštěvy přátel“, jak prohlásil v rozhovoru s autorem jeden dagestánský *blatno*⁶. Ovšem třeba v případě mnoha gruzínských *blatnych* byly odchody vynuceny spíše vysloveně represivní politikou Saakašviliho administrativy vůči organizovanému a profesionálnímu zločinu. Mnozí *vory* v *zakone* dokonce raději uprchli do Ruska, než aby setrvali v Gruzii, kde typickým způsobem, jak rozbít *vorovské* pořádky, byly speciální věznice pouze pro *vory* v *zakone*, kde se najednou nedala vytvořit léty osvědčená hierarchie, protože všichni vězni byli *vory* v *zakone*. A následné konflikty *vorovskou* solidaritu většinou zcela rozbily, protože hierarchie se stejně začaly tvořit, a to vesměs na základě přirozených prvků jako je fyzická síla, vůle, schopnost manipulace či osobní charisma.

Německo se stalo jednou z hlavních destinací, kam *vory* v *zakone* z Gruzie odešli. Ostatně, jak již bylo uvedeno, Gruzini představují vysoké procento cizinců vězněných v německých věznicích – z postsovětských zemí největší. A právě v německých věznicích vznikla celá řada band, do jejichž čela se postavili gruzíňští *vory* v *zakone* a které začaly páchat tvrdou organizovanou trestnou činnost, která sice nemá vysloveně sofistikovaný charakter a neohrožuje

4 Rozhovor s ruským *blatnym* Igorem, Berlín, duben 2015.

5 Kumarin mimochodem v té době pracoval formálně jako asistent petrohradského poslance federální dumy Alexandra Nevrozova, známého kontroverzního novináře a poradce generálního ředitele Pervogo kanala.

6 Rozhovor s dagestánským racketeerem Zapirem, Izberbaš, Dagestán, léto 2015.

vysoce národní bezpečnost, ale přesto sebou nese vysoké finanční a majetkové škody, a hlavně se dotýká přímo bezúhonných německých občanů a obyvatel a má tedy nemalý společenský ohlas. A dlužno také dodat, že v duchu starých státocentrických náhledů na organizovaný zločin přitahuje i pozornost státních složek, které mohou ukázat, že podobné aktivity jsou zlo pocházející zvenčí – klasické „cizácké spiknutí“ (alien conspiracy) (Cressey 1969). A stát má (i podle některých představitelů občanské společnosti z řad postsovětských přistěhovalců) tendenci zveličovat hrozby pocházející ze stran těchto kriminálních band.

Faktem je, že německé úřady připisují až 85 % organizované kriminality cizím kriminálním skupinám, mezi něž patří především turecké, arabské, postsovětské, albánské, polské a italské, a snad ještě i vietnamské gangy (Die Welt 2019: 24. 9.). Z postsovětských vynikají právě především gruzínské, arménské a čečenské skupiny. Řada skupin je ovšem etnicky smíšených a společným pojivem je buď kavkazský nebo přímo postsovětský původ.

Takovou multietnickou *gruppirovku* měl pod sebe gruzínský *vor v zakone* Šedeli Zarandija zvaný Beso, jenž měl pod sebou krom Gruzínů i Armény, Čečence, Kazachy, ruské Němce, a dokonce i Čechy a Turky. Zarandija patřil ke skupině okolo Deda Chasana, k tzv. tbiliskému klanu *vorů v zakone*⁷ a v Německu reprezentoval jeho zájmy. Zabývali se především podvody a zpronevěrami, když přes krycí firmu se sídlem v Hannoveru nakupovali různé zboží, za které ovšem nezaplatili a zisky z následného prodeje si ponechali. Okradli takto dodavatele elektroniky, ovoce a zeleniny, a to z různých zemí. Zarandija byl dopaden a při poměrně velkém procesu v Lüneburgu poblíž Hamburгу dostal v roce 2017 trest 3,5 roku odnětí svobody. Byla jim dokázána nakonec poměrně malá škoda (450 000 euro), což hodně kontrastovalo s náklady na soudní proces, ale odsouzeno bylo krom samotného Zarandiji relativně hodně lidí (Deutsche Welle 2020: 10. 1.; Der Spiegel 2015: 5. 2.).

Poměrně typickou organizovanou trestnou činností, kterou v Německu a dalších evropských zemích páchají postsovětské kriminální skupiny, jsou klasické

zločiny na pomezí profesionálního a organizovaného zločinu. Je pro ně symptomatické, že se nedotýkají otázek národní bezpečnosti, nedoprovází je korupční sítě, trestná činnost je páchána kariérami a profesionálními zločinci, kteří jsou vzdáleni světu *bílých límečků*, nicméně jedná se o trestnou činnost, která je vysoce specializovaná, vyžaduje kriminální dovednosti a přidává-li se k ní prvek sofistikované a dlouhodobé organizovanosti, jedná se o zločinné podnikání, které má potenciál napáchat velké finanční škody. A druhým důležitým rysem takové organizované trestné činnosti je skutečnost, že se přímo dotýká běžného obyvatelstva, které představuje konkrétní oběti. A tím se i z takových forem organizovaného zločinu stává politikum, jelikož obyvatelstvo mnohem více tlačí své představitele k řešení, než z pohledu běžného občana u často abstraktních zločinů v podobě nekalých bankovních operací či krácení daní.

Jedná se především o dva typy trestné činnosti – organizovaná vloupání (či loupeže) a organizované krádeže automobilů. První typ trestné činnosti je dominantní sférou zájmu gruzínských *gruppirovek*. V rámci *blatnogo mira* byly Gruzíni bráni jako mistři tohoto typu trestné činnosti už od raných sovětských dob a podobnou pověst si po pádu Berlínské zdi získali i v řadě evropských zemí v čele právě s Německem, ale také Španělskem (viz níže) či Rakouskem. Specialisté na tento typ trestné činnosti jsou do Německa posíláni vesměs přímo za tímto účelem, přičemž nejčastěji se do země dostanou jako žadatelé o azyl. Vědí od počátku, že nebudou v řízení úspěšní, nicméně, než je žádost zamítnuta, realizují několik sérií vloupání. Pokud nejsou dopadeni a uvězněni, po zamítnutí azylu Německo opouštějí a mnohdy vyrazí na další štaci – do Španělska, Itálie či dalších zemí. Podléhají rotaci a jedná se o typickou aktivitu gruzínských *vorů v zakone* a jim podřízených *blatnych*.⁸ Německo je nejlukrativnější destinace díky bohatství země a vysoké životní úrovni obyvatelstva v kombinaci s velkou postsovětskou přistěhovaleckou komunitou. Gruzínští lupiči mají na tomto poli sice silnou konkurenci v podobě albánských, srbských, romských či arabsko-berberských gangů, nicméně i německé bezpečnostní kruhy začínají gruzínské

skupiny vnímat v této souvislosti jako prvořadou hrozbu. BKA v roce 2014 rozjel akci JASON, která se soustředila primárně na gruzínské lupičské gangy. Ze zadržených zločinců bylo 60 % žadateli o azyl. Tento trend přetrvál i poté, co SRN Gruzii zrušilo víza pro turistické účely (Töttel-Bulanova-Hristova-Flach 2016: 125-126; Die Welt 2016: 31. 3.; Focus 2018: 22. 1.).

Skupiny lupičů jsou vysoce specializované s precizní dělbou práce. Mají své tipaře, kteří vyhlédnou oběť, přičemž často několik dní monitorují vilové čtvrti či bytové domy. Zde mohou mít své místo negruzínští domácí zločinci. Po vytipování nastupují „stopaři“ či „sledkaři“, kteří již konkrétní vybrané oběti sledují. Gang má specialisty na zámky, otevírání dveří, trezorů, další na prohledávání domů/bytů, jiní se starají o odbyt kradeného zboží. Gang či několik gangů (jeden má od 6-10 lidí) pak řídí *smotrjaščij*, který v gruzínském případě často už sám bývá *vorem v zakone*. Jedná se již o manažersko-velitelskou funkci a on sám se konkrétních vloupání neúčastní. Centrála takových skupin je vesměs okolo nějakého *obščaku* skupiny *vorů v zakone* a jejich *bratv* se základnami v Rusku, případně v Gruzii, byť po Saakašvilho reformách role domovské země poněkud upadla.⁹ V Evropě jistou roli centrály gruzínského, respektive rusko-gruzínského zločineckého světa hraje Španělsko, jelikož si tam vybudovali základny někteří vlivní *vory v zakone* jako například Zacharij Kalašov zvaný Šakro Molodoj (Mladý Šakro).

Organizované krádeže automobilů jsou v Německu (a i dalších německojazyčných zemích Rakousku a Švýcarsku) nesmírně rozšířená trestná činnost, která postihla velké množství německých občanů. Německo je jedním z hlavních center autopřemyslu na světě, přičemž v Evropě hraje jednoznačný prim. Německé automobily mají pověst nejspolehlivějších na světě, sídlí tam řada luxusních značek (Audi, BMW a Mercedes) a díky přísné legislativě a kvalitní silniční infrastruktuře jsou i značně ojeté vozy ve velmi dobrém stavu.

Krádežemi a pašováním kradených vozů se také zabývají léta gruzínské skupiny, nicméně v postsovětském kontextu měli (ve spolupráci s ruskými sibiřskými *gruppirovkami*) vliv na trhu

s japonskými vozy, u nichž jako překladiště fungoval ostrov Sachalin (Serio – Razinkin 1995: 100–103). Přestože Gruzie leží mnohem západněji, gruzínští vory v tomto ohledu využili svých vazeb z místních trestaneckých kolonií. Na pašování kradených vozů z Německa mají také určitý podíl, ale tuto trasu ovládají spíše ruské (slovanské) skupiny a také čečenské arménské klany, přičemž svůj podíl drží také litevské a polské gangy, což má i svoji geografickou logiku. Vozy ukradené v Německu totiž míří v naprosté většině případů přes Polsko a Bělorusko do Ruska a případně dále do zemí SSSR. V některých případech mezi Polskem a Běloruskem mají mezizastávku ještě v Litvě. Řada v Německu ukradených vozů končí například až v Tádžikistánu, kde existují celé velké bazary s kradenými vozy (Süddeutsche Zeitung 2014: 14. 8.)

Dělba práce a specializace fungují u kriminálních skupin zabývajících se krádežemi automobilů ještě precizněji než u lupičských gangů, jelikož některé fáze zločinu vyžadují značné technické dovednosti. Méně zde fungují tipaři, protože požadavky na konkrétní typ vozu přichází většinou buď z cílové nebo často tranzitní země, která zároveň slouží jako centrála. Následně přicházejí na řadu „sledkaři“, jež mnohdy vůz přímo odcizí a potřebují tedy již nemalé dovednosti nutné k vniknutí do často důmyslně zabezpečených vozidel. V některých případech se na vniku do vozidla podílí i IT specialisté. Další fází jsou kurýři, obvykle nejméně specializovaní jedinci, kteří také čelí velké míře rizika ze strany dopravní policie či celních hlídek. Mnohdy jezdí na zátah dlouhé trasy, v řadě případů pod vlivem amfetaminů, aby velkou kilometráž vydrželi. V Polsku, Litvě či Bělorusku v řadě případů dochází k technickým úpravám vozidel, aby se zabránilo jejich snadné identifikaci, ale v řadě případů se tím gangy ani neobtěžují. Putují-li vozidla dále do Střední Asie či na Kavkaz, řeší se problém s případnou identifikací vesměs pouze korupcí celníků. Nehledě na skutečnost, že v některých zemích jsou zde kriminální aktivity tolerovány vládnoucími kruhy, samozřejmě za podíly na zisku.¹⁰

Obchod s kradenými automobily ve spojení s postsovětskými kriminálními skupinami se týká i dalších evropských zemí, potýká se s ním ve větší míře

7 Sám Ded Chasan byl rodák z Tbilisi a byl vždy brán jako gruzínský vor v zakone, z hlediska etnonáboženského původu byl ovšem jezidský Kurd a z kulturně-jazykového hlediska se pohyboval, jako ostatně většina kavkazských jezídů, spíše v arménském prostředí. Přes jeho pestrý a vpravdě „jižanský“ původ měl ale vždy velké slovo i mezi slovanskými vory a ostatně i takový nepřítel kavkazských zločineckých „inovací“ jako Japončík byl Chasanovým letitým spojencem.

8 Informace čerpány z rozhovoru s gruzínským *blatnym* Revazem, který se podle svých slov účastnil vykrádání obchodů s kosmetikou v Rakousku a rodinných domů v Itálii, kde byl téměř 3 roky ve vězení. Tbilisi, léto 2016. O této specializaci gruzínských *blatnych* a jejich modu operandi mluvil autor v listopadu 2009 v Moskvě i s jedním nejmenovaným ruským *vorem v zakone*.

9 Informace čerpány z rozhovoru s gruzínským *blatnym* Revazem, který se podle svých slov účastnil vykrádání obchodů s kosmetikou v Rakousku a rodinných domů v Itálii, kde byl téměř 3 roky ve vězení. Tbilisi, léto 2016. O této specializaci gruzínských *blatnych* a jejich modu operandi mluvil autor v listopadu 2009 v Moskvě i s jedním nejmenovaným ruským *vorem v zakone*.

10 O obchodování s kradenými vozy čerpal autor informace z rozhovorů s arménským zlodějem automobilů žijícím v Německu Karenem (Berlín, duben 2015), čečenským *avtoritetem* Alichanem (tamtéž) a nejmenovaným českým policistou zabývajícím se krádežemi vozidel (Praha 2019).

i Belgie, Nizozemí či Francie. Jako tranzitní země na východ kromě Polska a Litvy slouží z členských zemí EU i Česká republika či Slovensko, nicméně Německo

jako aréna krádeží a polská trasa jsou podle německých úřadů i zdrojů spjatých s tímto nekalým byznysem zdaleka největším problémem v této souvislosti

Pojišťovací podvody v sociálních službách a postsovětský OZ – hospodářská kriminalita středního rozsahu

V posledních letech představuje známou kriminální kauzu spjatou s postsovětskými strukturami zneužívání pojišťovacích fondů na péči o seniory. Ačkoliv větší procento případů bylo zaznamenáno v Severním Porýní-Vestfálsku a Berlíně, kauza měla celospolkový rozměr. K zásahům BKA došlo v této souvislosti v pěti spolkových zemích. Do pojišťovacího fondu odvádí každý pracující 2 % své měsíční výplaty, což ve finále představuje obrovské finanční prostředky, vezmeme-li v potaz, že pracujících je v SRN přes 40 milionů. V zemi o seniory pečují zhruba 13-14 000 firem, přičemž jen v Berlíně je jich přes 600. Zhruba 950 založili přistěhovalci z východní Evropy a z nich podle BKA čtvrtina byla v rukou kriminálních struktur z bývalého SSSR – nejvíce z Ukrajiny, dále z Kazachstánu a RF. V kazachstánském a ruském případě byli mnozí představitelé těchto společností etničti Němci (Deutschlandfunk 2017: 30. 9.).

Některé společnosti typu RENAFAN jsou velké a mají filiálky po celém Německu, většina společností je ovšem menších rozměrů. Samotné založení firmy není náročný proces, na druhou stranu není jednoduché vyškolit personál a ani trh není neomezený v tom smyslu, že opravdu nemohoucích penzistů není zase tolik. Proto asi nejčastějším způsobem podvodu byly simulace nemohoucnosti a následně vykazování fiktivních protokolů u pojišťoven, případně proplácení služeb u skutečně potřebných penzistů, které nebyly vykonány, či byly vykonány

jen částečně. Zde podvodníci kalkulovali s tím, že fakticky ověřit, kolik hodin skutečně pečovatelka svoji činnost vykonávala, je velmi náročné. Do komplotů byli často zapojeni i lékaři, případně pacienti sami či jejich příbuzní. Ti za úplatu souhlasili, že budou vykazovat celotýdenní péči, ačkoliv ve skutečnosti pečovatelka (většinou se jedná o ženy) zajížděla ke klientovi pouze jedenkrát týdně. Firma tak měla náklady například 1000 euro, ale u fondu vykazovala 4000 euro. K odhalování těchto podvodů začalo docházet až ve chvíli, kdy se příliš rozmohly, k čemuž došlo v momentě, kdy se byznysu chopily postsovětské skupiny. Ty založily přibližně 230 ambulantních služeb, přičemž síť tvořilo 5-6 kriminálních skupin, kdy jedna kontrolovala 40-50 firem. Tyto skupiny využívaly podle BKA zdravotnického byznysu i k praní špinavých peněz z tvrdé kriminality typu obchodu s narkotiky, racketeeringu, ilegálního hazardu či případně k daňové kriminalitě. V jednom případě spjatém s jedním čečenským kriminálním klanem došlo i na podezření financování teroristických aktivit ISIS, jelikož danému zločineckému předákovi odešel do Sýrie bojovat na straně džihádistů syn (Deutsche Welle 2016: 20. 4.; Focus 2018: 5. 2.). Největší peníze vydělávaly zločinecké struktury na nemohoucích pacientech či pacientech v kómatu, kde se zisky struktur, které v SRN překřtili na Pflege-Mafia, pohybovaly až ve výši 50 %, což je již byznys na úrovni obchodování s narkotiky, co se lukrativnosti týče.

Přeshraniční praní špinavých peněz jako závažná forma mezinárodního organizovaného zločinu

Německo představuje pro postsovětský OZ také jednu z hlavních oblastí pro praní špinavých peněz. Nelegální zisky pocházející z čistě kriminální či nezákonné činnosti na území bývalého SSSR legalizují v Německu všechny vrstvy zapojené do oné *troiky*. Poměrně čerstvou kauzou je systém legalizace nelegálních zisků, který novináři z OCCRP (2019: 4. 3.; Čeniauskas 2019) překřtili na „prádelnu Troika“, jelikož hlavním centrem podvodu byla banka Troika Dialog. Schéma

offshore společností, přes něž se měly prát špinavé peníze, vymyslel údajně arménský oligarcha Ruben Vardanjan (Novaja gazeta 2019: 5. 3.). Legalizované peníze měly být následně investovány či uloženy v bohatých, a především stabilních západoevropských zemích v čele s Německem. Vzhledem k poměrně benevolentním legislativám ohledně praní špinavých peněz byly ovšem velmi oblíbené Rakousko, Kypr, Česká republika a Velká Británie, která je i přes

napjatý politické vztahy s Ruskem oblíbenou destinací tamních politicko-ekonomických elit, a to právě díky relativně snadným možnostem machinací se zisky pochybného původu. Spolu se společností Troika Dialog hrála důležitou roli i litevská banka Ukio, než přišla v roce 2013 o licenci. Její zakladatel a prezident Vladimir Romanov získal posléze status politického uprchlíka v Rusku. Celý systém, který fungoval od roku 2006 právě do konce banky Ukio, měli využívat ruští a postsovětské oligarchové, politici i zločinecké *avtoritety* (Černiauskas 2019; Novaja gazeta 2019: 5. 3.; Reuters 2014: 25. 8.). Němečtí policisté provedli 11. srpna 2020 zásah v Braniborsku proti (v době psaní tohoto textu blíže neidentifikovanému) muži, kterého podezřívají z vyprání 7 milionů eur právě v souvislosti s „prádelnou Troika“ (Deutsche Welle 2020: 11. 8.; Investigace.cz 2020: 12. 8.). Německé úřady čelily také problémům s jiných schématem praní špinavých peněz, které neslo prozaičtější název Ruská prádelna (Russian Laundromat). Skrze tuto strukturu mělo být v letech 2010-2014/2015 propráno nejméně 20 (ale možná až 80) miliard USD pocházejících opět od ruských zkorumpovaných politiků, oligarchů a zločineckých organizací, především jejich rozkrádání rozpočtových prostředků. Branou do EU v tomto případě bylo na místo Litvy Lotyšsko a využívány byly i moldavské finanční a soudní instituce, což dalo systému i druhou z jeho přezdivek – Moldavské schéma. Z finančních institucí zde figurovala jedna lotyšská banka (Trasta Komercbanka), jedna moldavská (Moldincombank) a 19 ruských, přičemž nejpodstatnější byla Ruská zemská banka (Novaja gazeta 2014: 22. 8.; Novaja gazeta 2017: 20. 3.; Holcová-Černá 2017).

V obou případech byl v rámci fáze procesu „očišťování“ peněz, kterému odborníci na legalizaci nelegálních zisků říkají vrstvení, používán pro praní

peněz skrze banky typický postup – špinavé peníze se smíchaly se zcela reálnými a řádnými platbami. Následně se skrze další nastrčené společnosti a banky postupně vracely těm, kteří je zločinným způsobem získali. Na evropský finanční trh putovaly peníze skrze lotyšskou Trasta Komercbanka a Moldincombank sloužila v systému hlavně kvůli přístupu k moldavským soudcům, kteří za úplatu vydávali potřebná rozhodnutí ve fiktivních sporech mezi nastrčenými firmami. Nicméně i tak se jednalo o klíčovou banku, protože za ní stál Vjačeslav Platon, moldavský poslanec parlamentu (2009-2010) a podnikatel, který byl ve své vlasti 4 roky vězněn právě za závažnou hospodářskou trestnou činnost včetně praní špinavých peněz, přičemž propuštěn byl v červnu 2020 (Nokta 2020: 16. 6.). A jádrem oné trestné činnosti byla právě Ruská prádelna a skutečnost, že Platon byl jedním z hlavních architektů celého systému. Spolu s ním ji měli vymyslet také ruský bankéř Alexandr Grigorjev, jenž byl úzce navázaný na Igora Putina, spoluvlastníka jedné z oněch 19 ruských bank a bratrance ruského prezidenta Putina, a Sergej Magin, ruský podnikatel a bankéř, kterého nicméně v tomto případě dostihla spravedlnost přímo v Rusku, kde v prosinci roku 2016 za zločinné spolčení a nezákonnou bankovní činnost dostal 8,5 roku odnětí svobody (Interfax 2016: 28. 12.). V březnu 2019 byl z výkonu trestu podmínečně propuštěn. Stejně tak ruské soudy potrestaly i Alexandra Grigorjeva, jehož proces trval déle a k devítiletému trestu byl odsouzen v roce 2019 (Kommersant 2019: 21. 8.). Dlužno tedy podotknout, že v tomto případě nakonec zafungoval ruský, potažmo moldavský, soudní systém a hlavní organizátoři byli potrestáni. Nicméně skrze Ruskou prádelnu proběhlo tolik nezákonných operací, že různí pomyslní kostlivci ze skříní budou vypadávat v řadě zemí ještě hodně dlouho.

Berlín a severokavkazské zločinecké klany

Vrátíme-li se zpět do Německa, tak kromě již zmíněného Hamburгу a vůbec severozápadu Německa (Brémy, Hannover) jsou postsovětské zločinecké skupiny poměrně aktivní také v Porúří (Köln, Düsseldorf, Essen) a nikoli překvapivě také v metropoli Berlín. Zde je situace v podsvětí poměrně konfliktní, poněvadž je tam příliš mnoho zájmů, příliš mnoho skupin a také příliš mnoho příležitostí, poněvadž je to největší trh (Berlín má zhruba 3,5 milionu obyvatel a jako metropolitní oblast dokonce

přes 6 milionů). V Berlíně sílí čečenské kriminální klany, které na sebe poutají velkou pozornost především díky násilné organizované kriminalitě, kdy jejich styl racketeeringu připomíná praxi 90. let. Navíc vedou násilné spory o teritoria s jinými etnickými gangy, především arabskými, což je nejvíce viditelné v oblasti stanice metra Cottbuser Tor. Spory se vedou většinou o prodej drog a výpalné. Čečenci, ale i Dagestánci, jsou na rozdíl od Arabů, ale třeba i Turků, nicméně opatrnější v tom smyslu, že na sebe tolik

nestrhávají pozornost svým okázalým životním stylem, který kontrastuje s tím, že se formálně jedná vesměs o pobíratele sociálních dávek (Die Welt 2019: 9. 5.).

V Berlíně již existuje speciální policejní oddíl, který se zabývá pouze organizovanou kriminalitou přistěhovalců z bývalého SSSR. Čečenci a Dagestánci jsou z nich nejvíce násilní, mezi příslušníky těchto kriminálních klanů jsou velmi rozšířeny úpolové sporty a fyzická zdatnost je využívána právě k násilnému kriminálnímu podnikání, zastrasování konkurence či obětí vydírání. Část čečenských gangsterů disponuje bojovými zkušenostmi z čečensko-ruských válek a obecně oba brutální válečné konflikty stejně jako následné protipovstalecké operace federální armády a místních silových složek proti islamistickým vzbouřencům způsobily vyšší toleranci k násilnému řešení konfliktů mezi severokavkazskými národy. Německé policejní orgány podotýkají, že čečenské skupiny jsou specifické tím, že se nebojí bojovat proti přesile a jako případ uvádějí 6 Čečenců, kteří v centru Berlína zbili 20 Arabů (Deutsche Welle 2020: 10. 1.). Vyděrači se soustředí primárně na majitele obchodů a restaurací, kteří také nejsou rodilí Němci s vědomím, že většina z nich se bojí věc ohlásit policii.

Některé skupiny již naakumulovaly dostatečný kapitál a začaly pronikat do legální ekonomiky, v jejímž rámci páchají trestnou činnost hospodářské povahy. V již zmíněném obchodu s narkotiky hrají také nezanedbatelnou roli a platí to i pro francouzské Čečence, jejichž nemalá část v červnu 2020 svedla tvrdé pouliční bitky s arabsko-berberskými skupinami v ulicích alsaského Dijonu a provensálsko-azurového Nice. Čečenská komunita prezentovala konflikt, který odstartovalo násilí na jednom čečenském chlapci, jako boj za důstojnost svého národa a proti arabským narkodealérům, nicméně minimálně z části se jednalo spíše o střety soupeřících gangů o drogová teritoria (Le Monde 2020: 15. 6.; Deutsche Welle 2020: 10. 1.).

Čečenci a Dagestánci bývají často najímáni jako specialisté na násilnou trestnou činnost i jinými kriminálními strukturami, a to i mimo postsovětskou či blízkovýchodní komunitu. Kromě vydírání se jedná i vraždy na objednávku či únosy. Boj proti nim je stížen skutečností, že mezi ně prakticky nejde nasadit agent, protože se jedná o velmi opatrnou a

uzavřenou komunitu, v níž panuje velmi dobrý přehled o tom, kdo je kdo a ke komu patří. Stejně tak je velmi obtížné získat tlumočníka z čečenštiny, ale i avarštiny, lezginštiny, inguštiny a dalších severokavkazských jazyků, přestože v Německu je dostatečně početná přistěhovalcká komunita.

V posledních letech je čečenským kriminálním skupinám věnována stále větší pozornost, poněvadž se projevují stále asertivněji. V rámci postsovětského OZ mají Čečenci odjakživa pověst nejagresivnějších skupin, které přistupují k přímému násilí nejčastěji ze všech *blatnych*. Mnohé z čečenských skupin na specializaci na násilí založily své kriminální živnosti a neváhaly své reputace náležitě využívat. Problémem ovšem vždy bylo, že tato pověst dopadala vždy i na bezúhonné příslušníky tohoto relativně malého národa a nelze pominout ani skutečnost, že díky této nepočtetnosti a zároveň přetrvávající klanové a rodové soudržnosti (především ve srovnání s většími a modernizovanějšími etnonacionálními celky), a z toho plynoucí uzavřenosti (endogamnosti), běžný Čečenec přichází do styku s kriminální částí svého etnika častěji, tím spíše v malých diasporách. A v neposlední řadě je tento zločinecký „čečenský brand“ zneužíván a využíván jak jinými kriminálními skupinami, kdy se za Čečence běžně z „marketingových“ důvodů vydávají například dagestánští gangsteři, ale i ze strany státních orgánů, které přebírají narativ o „banditech a teroristech“, který se prosadil díky kremelské propagandě především po druhé čečenské válce a následné válce proti terorismu. Koncept „cizáckého spiknutí“ lze na této etnické komunitě konstruovat velmi úspěšně a mnozí představitelé čečenské diaspory na to upozorňují a odmítají demonizaci čečenského národa, která je podle nich v Německu na vzestupu i díky snaze o rychlejší deportaci lidí, kteří nedostanou azyl a díky ruské propagandistické lobby.¹¹ Nicméně na druhou stranu je dobré nepodléhat laciné romantizaci tohoto svébytného horského národa, k čemuž občas především někteří novináři a lidskoprávní aktivisté tendují. V rámci čečenských vystěhovalckých komunit zkrátka problematické skupiny existují, a to jak v rovině organizovaného zločinu, tak v rovině náboženského radikalismu a terorismu.

K tomu všemu je potřeba dodat ještě jednu důležitou rovinu, z hlediska zajištění národní

bezpečnosti evropských zemí možná dokonce strategičtější než problém s tradičními projevy organizovaného zločinu. Pozornost by neměla být věnována pouze jemu, případně subverzivnímu islamistickému terorismu, ale i projevům státně-represivního terorismu kadyrovského režimu, který sice nemá mezinárodně-právní subjektivitu, jelikož Čečensko je subjektem Ruské federace, ale Kadyrov požívá, jak již bylo výše uvedeno, široké

míry faktické nezávislosti, kterou omezuje jen relativně málo protivah, přičemž hlavní je osobnost federálního prezidenta Putina. A právně v kontextu působení postsovětského organizovaného zločinu v Německu je důležité specifický, a podle řady různých sociálně-vědních konceptů zločinný, kadyrovský režim zmínit, přičemž od jednoho z atentátů spáchaných v Německu se odrazíme k širší reflexi zahraničních vražedných aktivit tohoto režimu.

¹¹ Autor hovořil letos v červnu a červenci telefonicky či elektronicky na toto téma (odděleně) s třemi představiteli německé čečenské diaspory (dva z Berlína a jeden z Kólnu) a jedním avarským (dagestánským) občanským aktivistou žijícím v Berlíně a jejich postoje se jednoznačně shodovaly v tom smyslu, že přes všechny nepochybné problémy s částí čečenských a dagestánských přistěhovalců je vedena antičečenská, potažmo „antiseverokavkazská“ kampaň.

VRAŽDY ČEČENSKÝCH EXULANTŮ JAKO KRIMINÁLNÍ PROJEV KADYROVSKÉHO REŽIMU

Německo se totiž právě i díky velké (v kontextu ani ne dvoumilionového národa) čečenské komunitě stalo jednou z arRamzan Kadyrovův cílených likvidací kadyrovskému (a v některých případech i putinskému) režimu nepohodlných osob. Vraždy na zakázku jsou nejčastěji páčány v prostředí organizovaného zločinu, případně v rámci politicko-zpravodajských operací, což je v takovém případě typičtější pro nedemokratické země (jakkoliv těm se podobně ožehavé akce také nevyhýbají). A velmi často v takovém případě dochází k nexu organizovaného zločinu a (vysoké) politiky, kdy na bezprostřední provedení určitého atentátu bývají najímání státem skrze zpravodajské služby lidé spjatí s kriminálními skupinami. Navíc řada „specialistů“ na tento typ práce, kterému se v ruskojazyčném prostředí říká „*mokryje dela*“ pracuje především pro kriminální struktury, a právě v tomto prostředí získává pověst profesionálů. Nehledě na skutečnost, že v prostředí organizovaného zločinu existují skupiny, které se na nájemné vraždy přímo specializují a nechají se najímat jak jinými kriminálními strukturami, tak případně i problematickými režimy či jinými nestátními ozbrojenými aktéry. Z takového prostředí je logicky nesmírně obtížné získat jakákoliv hodnověrnější data, což je ostatně složité celkově v rámci výzkumu problematiky OZ, ovšem ignorovat existenci těchto jevů a událostí zkrátka nelze, byť často se pohybujeme především v rovině pouhých indicií, náznaků a vyslovených spekulací.

Berlín se stal 23. srpna 2019 místem, kde byl zavražděn Zelimchan Changošvili, etnický Čečenec pocházející z gruzínské soutěsky Pankisi, která je obývána právě Čečenci (pankisti Čečenci se nazývají

také Kistové), a povstalecký velitel v druhé čečenské válce a během Maschadovovy éry, který později spolupracoval s gruzínskými bezpečnostními složkami proti ruským zájmům a do Německa odešel, když v Gruzii vyhrály volby proruské kruhy a v Tbilisi, a ostatně i v rodné obci Duisi na něj byl spáchán pokus o atentát¹². V parku poblíž budovy Reichstagu k němu přijel muž na bicyklu a dvakrát vystřelil z pistole s tlumičem. Byl posléze zadržen a identifikován jako Vadim Sokolov, což bylo ovšem falešné jméno. Následně na základě anonymního typu německá policie ztotožnila tohoto muže jako Vladimira Stepanova, expolicistu z Petrohradu, který byl v roce 2006 odsouzen na 24 let za nájemné vraždy. Ukázalo se ovšem, že tento muž stále sedí v ruském vězení a investigativní portál Bellingcat (2019: 3. 12.) nakonec muže identifikoval jako Vadima Krasikova, taktéž nájemného vraha a veterána speciální jednotky FSB Vympel, který v roce 2013 spáchal v Moskvě vraždu jednoho podnikatele, a to s velmi podobným modem operandi jako v případě Changošviliho operace (srov. The New York Times 2019: 4. 12.; Čerkasov 2019). Celé vyšetřování je vedeno s podezřením, že na Changošviliho likvidaci se podílely federální, případně právě kadyrovské bezpečnostní složky, a to dost možná ve vzájemné kooperaci. Moskva i Groznyj očekávaně svoji spolupráci popřely.

Ruské (federální) i čečenské vládnoucí kruhy, potažmo jejich silové složky, již byly ovšem několikrát podezřívány či veřejně obviněny z organizace atentátů v zahraničí. V čečenském kontextu můžeme začít již likvidací čečenského islamistického předáka

¹² Kromě těchto dvou pokusů se jej snažili zabít i na Ukrajině, přes kterou do Německa odešel.

Zelimchana Jandarbijeva z 13. února 2004, ke které došlo v katarské metropoli Dauhá. Další atentát spojovaný s kadyrovským režimem se odehrál ve Vídni a byl prvním atentátem s „čečenskou stopou“ v zemích EU. Dne 13. ledna 2009 zde byl zavražděn Umar Israilov, což byl bývalý příslušník Kadyrovovy ochranky, který ovšem zároveň zažil před svým vstupem do kadyrovských ozbrojených formací nezákonné mučení, a nakonec se rozhodl k emigraci¹³. Když se mu podařilo získat azyl v Evropě, obrátil se nejprve na ruské (federální) orgány včetně generální prokuratury, kde ohlásil řadu trestných činů páchaných Kadyrovem samotným i jeho lidmi, jejichž byl v Čečensku svědkem, Když ničeho nedosáhl, přistoupil k žalobě k soudnímu dvoru do Štrasburku. Záležitost nikdy zásadně nepokročila, protože nejprve tribunál věc odložil z některých formálních důvodů (například nebylo možné v určitých termínech skrývajících se Israilova kontaktovat) a nakonec došlo k onomu dokonatému atentátu. Rakouská policie pro podezření z vraždy zadržela 8 lidí – všechny etnické Čečence, kteří dostali v Evropě azyl. New York Times se snažil k události získat komentář i od Kadyrova a dalších vysoce postavených Čečenců, ale ti odmítli cokoliv komentovat. Rakouské orgány posléze 1. června 2011 odsoudily k doživotnímu vězení Ramzana Edilova, který si změnil jméno na Otto Kaltenbrunner, na 19 let Sulejmana Dadajeva a na 16 let Turpal-Aliho Ješerkajeva s tím, že dodaly, že hlavní organizátor a vykonavatel Leča Bogatyrev je na útěku (BBC 2011: 1. 6.). Nacházel se v Čečensku, jelikož v lednu 2011 byl zraněn při pokusu o likvidaci velitele jedné z proruských, ale vůči *kadyrovcům* konkurenčních milic zvaných *kakijevcy* (podle původního velitele Said-Magomeda Kakijeva) Bislana Elimchanova. Bogatyrev měl dříve sloužit i v jiném proruském oddílu, který nebyl zpočátku pod Kadyrovovou kontrolou, zvaném Gorec či *bajsarovcy* Movladi Bajsarova, jehož také nechal s největší pravděpodobností zavraždit Kadyrov, a to v Moskvě 18. listopadu 2006 přímo na rušném Leninském bulváru. Bogatyrev po Israilovově vraždě velel také jednomu kadyrovskému oddílu v obci Pobedinskoje. Objednavatel nebyl rakouskými úřady nikdy určen, Kadyrov odmítl vypovídat i přes telemost (Echo Kavkaza 2019: 1. 9.).

Další významná vražda spjatá s čečenským prostředím se opět odehrála v oblasti Perského zálivu, tentokrát v Dubaji, kde nedlouho po Israilovově vraždě, 30. března 2009, zabili Sulima Jamadajeva¹⁴, jednoho z několika bratrů Jamadajevů, jejichž taktéž profederální ozbrojená frakce nazývaná typicky neformálně *jamadajevcy* navázaná na federální armádu a její zpravodajskou službu GRU představovala pro *kadyrovce*, navázané spíše na FSB a MVD, největší vnitřní mocenskou konkurenci. V tomto případě kromě Kadyrova hodně podezření směřovalo právě i k FSB a likvidace Sulima Jamadajeva měla být výrazem institucionální rivality mezi dvěma největšími tajnými službami FSB a armádní GRU. Dubaj nicméně veřejně označila za organizátora vraždy neformální dvojku kadyrovského režimu Adama Delimchanova, který je Ramzanovým bratrancem a poslancem federální Státní dumy za Jednotné Rusko. Jednu dobu byl Delimchanov dokonce mezi osobami hledanými na základě dubajského požadavku INTERPOlem. Spolu s ním bylo požadováno vydání dalších šesti občanů RF, vesměs čečenského původu (Šmíd-Mareš 2015).

Další podobné atentáty probíhaly v Turecku, kde měly především charakter víceméně mimosoudních poprav přívrženců čečenského protiruského etnoseparatismu, anebo ještě častěji radikálního islamismu salafistického ražení. V roce 2016 Turci zadrželi několik mužů, kteří měli být koordinátory zabijáckých skupin a disponovali pasy na ruská jména, která byla s vysokou mírou pravděpodobnosti falešná (BBC 2016: 13. 12.). Dva z nich Turecko v roce 2017 předalo Rusku výměnou za dva Krymské Tatary, členy Ruskem zakázané krymskotatarské organizace Medžlis (Ize přeložit jako Shromáždění, volněji Parlament) na okupovaném Krymu, z čehož lze dovodit, že o osvobození těchto mužů Rusko opravdu stálo.

V roce 2017 došlo k několika atentátům na čečenské exulanty na Ukrajině, která se krátce stala regulérní *proxy war* mezi proruskými *kadyrovcy* a protiruskými etnoseparatisty, kdy *kadyrovcy* prokazatelně bojovali na straně proruských *opolčenců* na Donbase a čečenští etnoseparatisté (výjimečně i islamisté) na ukrajinské straně.

Velmi aktivním protikadyrovským elementem na Ukrajině byl Adam Osmajev, který hojně komunikoval i s médii, a byl velitelem „pluku (či batalionu) Džochara Dudajeva“, ukrajinské dobrovolnické jednotky složené primárně z Čečenců. V odboji se realizovala i jeho žena Amina Okujeva. V létě 2017 se sešli už počtvrté s údajným redaktorem francouzského deníku Le Monde Alexem Wernerem, který na ně ovšem začal tentokrát střílet. Jelikož Okujeva byla ozbrojena, atentát se mu nezdařil a Okujeva jej postřelila. Ukázalo se, že se nejedná o žádného francouzského reportéra, ale o Čečence Artura Denisultanova známého také pod příjmením Kurmakajev, který také používal falešné doklady na jména Artur Krinari, Artur Cebro, Alexander Dakar či Alexander Antipov, a byl znám i pod přezdívkou Dingo. Denisultanov-Kurmakajev byl zapleten právě pod příjmením Kurmakajev i do Israilovova případu, jelikož dostal podle svých slov od Kadyrova příkaz Israilova přesvědčit, aby proti Kadyrovovi ve Štrasburku nesvědčil, přičemž jej měl případně i unést nebo zabít, k čemuž mělo dojít již v létě 2008. Kurmakajev se tehdy z nejasných důvodů vzdal rakouským úřadům, i když jiné zdroje uvádějí, že byl Rakušany zadržen díky Israilovově svědectví, a tehdy právě pro Le Monde, jež později použil jako krycí legendu na Ukrajině, uváděl, že existuje spis Kadyrovových nepřátel, na němž je asi 5000 lidí, z nichž 300 má být fyzicky zlikvidováno. 50 z nich mělo mít status běženců v Rakousku. Tvrdil též, že byla k likvidaci Kadyrovových nepřátel zřízena nová jednotka, kterou osobně řídí Kadyrov (Čerkasov 2019; Echo Kavkaza 2019: 1. 9.; Novaja gazeta 2020: 12. 1.; Šmíd-Mareš 2015).

Ve světle Denisultanova následného působení na Ukrajině jsou veškerá jeho tvrzení krajně podezřelá, nicméně nelze vyloučit verzi, kterou autor diskutoval s několika svými zdroji, že Denisultanov byl nucen svá tehdejší tvrzení „odpracovat“ a uchýlil se k nim pod psychickým tlakem, jelikož v Rakousku selhal. Případně nelze ani zcela vyloučit, že ona vyjádření byla učiněna s požeňáním Kadyrovova režimu a měla mít charakter zastrášujícího poselství. Denisultanov je dnes taktéž považován za jednoho z organizátorů

Israilovovy vraždy, a to i rakouskými úřady, které ho nakonec vydaly do Ruska. Také Ukrajina nakonec vydala Denisultanova do Ruska, a to ke konci roku 2019 (Echo Kavkaza 2019: 30. 12.). Denisultanov, který je jedním z kadyrovských atentátníků pohybujících se i mimo území RF, byl navíc v 90. letech součástí petrohradského organizovaného zločinu, kde působil především jako vyděrač a vymahač. Na konci 90. let seděl v petrohradském vězení a byl vyměněn za zajatého ruského vojáka, aby se následně hned zase do Petrohradu vrátil. Odsouzen byl dokonce i za sňatkový podvod, a to už po vídeňských událostech – v roce 2011 v Odincovu. Za tento trestný čin vykonával trest ve stejném vězení jako oligarcha Michail Chodorkovskij (Fontanka.ru 2017: 5. 9.). Vazby tohoto vysloveného hochštaplera a zločince na kadyrovský režim jsou nejednoznačné. Je faktem, že pochází z Gudermesu, což je část Čečenska, ze které pochází i Kadyrovova rodina a nelze vyloučit ani určité příbuzenské vazby, které mají v Čečensku dodnes hodně široký charakter.

Po neúspěšném atentátu na Osmajeva a Okujevu došlo na sklonku léta roku 2017 v centru Kyjeva k likvidaci Timura Machaurih ¹⁵, čečenského polního velitele, který byl spjat s dalším čečenským dobrovolnickým oddílem bojujícím na ukrajinské straně – „pluk (či batalion) Šajcha Mansúra“. Machauri, jak je rozvedeno v odkaze, byl značně kontroverzní postava a nepřátel měl celou řadu. Atentát na něj měl skutečně gangsterské rysy, jelikož v centru Kyjeva explodoval jeho automobil. Machauri výbuch nepřežil, jeho přítelkyně byla těžce zraněna a malá holčička (pravděpodobně nevlastní dcera) až zázračnou shodou okolností přežila útok bez zranění. Ukrajinské úřady jako hlavní verzi uvedly akci ruských federálních nebo čečenských silových složek vůči Kadyrovovou politickému protivníkovi, nicméně vyloučit nelze ani účast čečenských emigrantských kruhů, případně i samotných ukrajinských bezpečnostních sil, jelikož Machauri byl dostatečně nepředvídatelný element, jež představoval riziko pro řadu svých dočasných „partnerů“ (Ukrainska pravda 2018: 26. 6.; Kavkazskij uzel 2018: 13. 4.). Ovšem na rozdíl od Osmajeva se

13 Lidí s podobně turbulentními osudy, které se mohou zdát běžnému Evropanovi podezřelé, je v Čečensku nemálo. Israilov přijal místo v kadyrovských jednotkách i přesto, že zažil mučení, které podle jeho svědectví prováděl sám Kadyrov, zkrátka z obav o svůj osud, a především osud svých příbuzných. Jako další muži s podobnými osudy to zkrátka v daný moment bral jako vlastně ještě za dané situace dobrou variantu a životní kompromis, který zajistí jemu a rodině osobní bezpečnost a byl rád, že mučení přežil. Nicméně další tlaky ze strany nejbližšího Kadyrovova okolí, strach, že nakonec stejně upadne v nemilost a podle jeho slov i hlas svědomí ho dotlačil k emigraci a zveřejnění svého příběhu a svědectví. A to ho nejspíše stálo život.

14 Ještě před Sulimem byl zavražděn v září 2008 i jeho starší bratr Ruslan (používal i jméno Chálid). K této vraždě došlo v Moskvě, neměla tudíž z hlediska místa provedení mezinárodní rozměr. Dalšího staršího bratra Džabraila zabili již v roce 2003 povstálci při vojenské operaci v horách. Žijí mladší bratři Isa a Badruddi, kteří se skrývají v zahraničí, stejně jako starší bratr Musa, který byl z šestice bratrů vždy nejméně veřejně aktivní.

15 Timur Machauri se jmenoval vlastním jménem nejspíše Ali Dabujev, byť některé zdroje uvádějí i Ali Timajev. Vystupoval i pod dalšími pseudonymy a přezdívkami, například Ruslan Papackorija, Zona či Prizrak. Bojoval v obou čečenských válkách, během druhé byl zajat federálními silami, ale spolubojovníci ho vykouplili (to se dělo relativně často). Na druhou stranu od té doby část povstalců Machauriho považovala za agenta některé z federálních tajných služeb. Na Ukrajinu se dostal přes Ázerbájdžán, Gruzii a Turecko. V Gruzii, konkrétně v soutěsce Pankisi, verboval mladé Čečence do odboje proti Rusům a zaměřoval se i na čečenskou diasporu v Evropě. Byl také podezříván z podílu na likvidaci Šamila Basajeva. Dostal se díky tomu do konfliktu s gruzinskými bezpečnostními složkami, na druhou stranu během gruzinsko-ruské války pracoval ve prospěch gruzinských sil. Po jedné protiteroristické akci v soutěsce Lopota v severovýchodní Gruzii proti skupině čečenských ozbrojenců s pomocí gruzinských úřadů uprchl do Turecka, kde byl podezříván ze spoluorganizace atentátů na zde žijící čečenské islamisty a etnoseparatisty. Zde byl zadržen v roce 2012, aby ho nakonec v roce 2016 soud osvobodil pro nedostatek důkazů o účasti na několika atentátech. Následně odjel do Odesy, kde se spojil se svými gruzinskými kontakty, které zde zaujaly mocenské pozice poté, co se do ukrajinské politiky formálně zapojil gruzinský exprezident Saakašvili, který se stal guvernérem Odeské oblasti (Kavkazskij uzel 2018: 13. 4.).

Machauri choval velmi opatrně a konspirativně a neprezentoval se v médiích, neměl ani profily na sociálních sítích. Nejvíce diskutovanou variantou se opět stala kadyrovská stopa, kde měl tuto akci koordinovat Šaa Turlajev, poradce Ramzana Kadyrova, který byl ještě před přejitím na federální stranu náčelníkem ochranky povstaleckého prezidenta Maschadova.

Další vražedný útok se odehrál na konci října 2017 a byl namířen na ukrajinského poslance za Radikální stranu a svého času zástupce velitele ukrajinského dobrovolnického batalionu Azov Ihora Mosijčuka. Mosijčuk veřejně napadal Kadyrova a hrozil mu trestem za to, že jeho jednotky bojovaly na Donbase proti Ukrajině jako „žoldáci“ na straně DNR a LNR. Nazval jej také psem, a dokonce rozstřílel jeho portrét. Dne 25. října 2017 atentátník dálkově odpálil nálož nachystanou ve skútru u budovy televizní stanice Espresso v Kyjevě, když Mosijčuk vycházel z budovy, kde natáčel diskusní pořad. Díky zraněním během výbuchu zahynuli později v nemocnici Mosijčukův bodyguard Ruslan Kušnir, který reálně Mosijčuka zachránil svým tělem, a náhodný kolemjdoucí Michail Mormil. Mosijčuk byl těžce zraněn a prodělal několik operací. Během hospitalizace nemocnici hlídaly speciální síly tajný služby SBU Alfa. Zraněn byl i politolog Vitalij Bala, který se s Mosijčukem účastnil oné televizní diskuse (Gordon 2017: 26. 10.). Kadyrovská stopa v tomto případě byla opět jedna z nejvíce diskutovaných, jelikož již v roce 2014 Kadyrov nařídil čečenským bezpečnostním složkám, že Mosijčuka je nutno zadržet a dopravit k soudu do Čečenska. Obviňoval jej z finanční podpory severokavkazských vzbouřenců, a kromě něj měli být zadrženi i další dva ukrajinští poslanci Jurij Bereza a Andrij Levus a čečenský separatistický polní velitel ještě z dob první čečenské války Isa Munajev, který na Ukrajině také bojoval proti proruským *opolčencům*. Řada ukrajinských politiků také tvrdila, že za atentátem stojí ruské federální služby, ale zohledňovány byly i možnosti vnitroukrajinského mocenského konfliktu či dokonce možnost, že Mosijčuk vůbec nebyl hlavním cílem – TV Espresso měl úzké vazby na vrcholné ukrajinské politiky Arsenije Jacenjuka a Arsena Avakova (Ukrainska Pravda 2018: 12. 1.) a cílem mohla být televize

samotná. Nicméně taková souhra náhod je málo pravděpodobná. Útok, který měl ještě více než „mafiánský“ rukopis ráz teroristického násilí, není dosud vyšetřen.

Pět dnů po útoku na Mosijčuka pachatelům vyšel další útok na Okujevu a Osmajeva. Na železničním přejezdu v obci Glevacha v Kyjevské oblasti pachatelé doslova rozstříleli automobil, v němž oba partneři¹⁶ jeli. Okujeva útok nepřežila, Osmajev byl postřelen, ale ze zranění se vyléčil. Okujeva byla pohřbena podle svého přání do hrobu vedle polního velitele Munajeva v Dnipro (BBC 2017: 31. 10.).

Velmi úzce s tímto útokem byla spjata další vražda, která se opět odehrála ve Vídni a její obětí byl jistý Mamichan Umarov, známý svými blogy podepisovanými přezdívkou Anzor Venskij (Vídeňský). Byl zastřelen ranou do hlavy na předměstí Vídně 4. července 2020, což je v době psaní tohoto textu zcela čerstvá věc a (zatím?) poslední vražda spjatá s „čečenskou otázkou“. Umarov se stal známým již právě v souvislosti s kyjevskými atentáty, když prohlašoval, že mu *kadyrovcy* nabídli být prostředníkem v likvidaci Mosijčuka, Osmajeva a Okujevy, přičemž o tom měl jednat s Turlajevem. Hovory s Kadyrovovým poradcem měl mít nahrány, stejně jako s Adamem Delimchanovem, o němž prohlašoval, že je hlavní postavou zodpovídající za likvidaci Kadyrovových nepřátel. Umarovova motivace k těmto krokům je nejistá, faktem nicméně je, že ukrajinským bezpečnostním složkám poskytl plnou součinnost a předal jim i nahrávky telefonních hovorů.

Následně začal být veřejně aktivní, pravděpodobně s předpokladem, že publicita by jej mohla ochránit před odvetnými akcemi. Sám odešel do Rakouska už v roce 2005 a v roce 2007 získal status uprchlíka. Žil pod jménem Martin Beck. Byl nějakým způsobem spojen s povstaleckými strukturami požadujícími nezávislost Čečenska na Rusku, sloužil podle některých zdrojů jako policista, snad v Maschadovově kontrarozvědce, a právě už z ičkerijských dob se měl znát s Turlajevem.¹⁷ Jeho blogerská kariéra po jeho kontaktování Mosijčuka a ukrajinských složek byla poměrně úspěšná v tom smyslu, že měl hodně sledovatelů, a po nyní ve Švédsku žijícím Tumso

Abdurachmanovovi byl nejlivnějším komentátorem čečenských záležitostí. Umarovovy příspěvky byly ovšem mnohem více osobní, na Kadyrova útočil často vulgárně a napadal i jeho rodinu včetně dětí. Soustředil se na klepy z Kadyrovova okolí a širší politický přesah měly jeho příspěvky málokdy, v čemž se lišil právě od Abdurachmanova. Jeho osobní zášť vůči Kadyrovovi byla dána podle řady svědectví (včetně Abdurachmanova) tím, že Kadyrov mučil a zabil jeho bratra a při výsleších mučili i jejich matku (Milašina 2020; Kavkaz.Realii 2020: 7. 7.).

Rakouské úřady zadržely dva čečenské podezřelé – Saraliho Achtajeva, který žije v Evropě už od roku 2002 a měl být střelcem, a Salmana Magomadova, jenž je taktéž v emigraci již dlouho – od roku 2004 (Radio Svoboda 2020: 6. 7.; Kavkaz.Realii 2020: 7. 7.). Nicméně bližší informace o jejich případných vazbách na kadyrovský režim nejsou dosud známy. Později se k vraždě přihlásili příbuzní Umarova žijící v Čečensku, nicméně podobná prohlášení jsou velmi nedůvěryhodná, příbuzní různých skutečných i domnělých nepřátel režimu je činí pod hrubým nátlakem v obavách o vlastní bezpečnost (Novaja gazeta 2020: 22. 7.). Kreml i Groznyj odmítly, že by za vraždou stál Kadyrov, nicméně tato verze se jeví skutečně nejpravděpodobnější, a to i v souvislosti s řadou Kadyrovových otevřených výhrůzek vůči těm, kteří na internetu útočí na Čečensko (myšleno na něj a jeho režim), kdy expresivně vyhlašoval, že ho nezastaví žádné zákony na světě, aby takové lidi potrestal (Radio Svoboda 2020: 6. 7.).

V souvislosti s vraždou Okujevy, jejíž pozadí zavražděný Umarov pomáhal rozkrývat, byl v květnu 2020 ukrajinskými orgány obviněn Salach Chumajdov, po kterém bylo vyhlášeno pátrání a je podezříván z organizace atentátu. Ve vazbě jsou v této souvislosti již jistí Igor Redkin a Alexandr Kravčenko. Ty měl právě Chumajdov najmout a financovat. O jejich zadržení informoval ministr vnitra Arsen Avakov již 12. ledna 2020. Podle jeho slov se mělo jednat o sedmičlennou skupinu, která měla na svědomí i další dvě nájemné vraždy. Hlavním vykonavatelem měl být právě Redkin, což je ukrajinský občan, který se ovšem narodil v kavkazském Dagestánu (Novaja gazeta 2020: 17. 1.; Gordon 2020: 22. 5.). V tomto případě se jedná podle dosavadních zjištění o nájemné vrahy z klasického prostředí organizovaného zločinu a Chumajdov bude jedním z řady prostředníků, přes které se tento typ vražd organizuje a kterým ostatně měl být i zavražděný Umarov, kterého se nejspíše pokusil

aktivovat jeho známý z ičkerijských dob Turlajev.

Všechny tyto atentáty ještě doplňují dvě události, které se taktéž odehrály v roce 2020. Dne 30. ledna byl brutálně zabit jiný čečenský blogger Imran Alijev, který vystupoval pod přezdívkou Mansur Staryj. Alijev žil v Belgii, kde měl status politického uprchlíka. Jeho blogy byly podobně ostré až skandální jako Umarovovy a ostatně tato likvidace měla být varováním právě i pro Umarova. Za Alijevem přijel do Belgie člověk, kterému evidentně musel důvěřovat natolik, že se s ním vydal autem do Francie. V Lille si pronajali hotelový pokoj, na němž jej jeho společník ubodal. Alijev měl mít na svém těle až 130 bodnořezných ran, což svědčí o mimořádně brutálnosti a zběsilosti útoku, která může indikovat buď hlubokou nenávist, což by ale bylo zvláštní vzhledem k faktu, že oběť útočníkovi důvěřovala natolik, že se spolu vydali na cestu do jiné země, anebo, což je pravděpodobnější, že útočník nebyl zkušeným nájemným zabijákem a situace pro něj byla psychicky velmi stresující přesto, že Alijeva uspal (srov. Dzutsati 2020). Mělo se jednat taktéž o Čečence, který má pocházet z Gudermesu a přiletěl do Berlína přes Španělsko z Moskvy a do Belgie přijel vlakem. Než se vydali do Francie, měl u Alijeva v Belgii dotyčný žít zhruba týden.

Tyto informace jako první zveřejnil již zmíněný nejznámější současný čečenský bloger Abdurachmanov, který později patřil k hlavním informačním zdrojům ohledně Umarovovy vraždy, což je dáno tím, že byl s oběma zavražděnými kolegy v kontaktu a Alijev měl být přímo jeho přítel (Novaja gazeta 2020: 4. 2.). Vzhledem k faktu, že Alijev měl obavy o svůj život, a dokonce na jednom ze svých posledních videoblogů tvrdil, že se jej Kadyrov pokusil nechat zavraždit už v roce 2019, musel skutečně svému vrahovi věřit. Podle dalšího Alijevova přítele, čečenského aktivisty a advokáta v Německu Aslana Arcujeva, byl Alijev přes obavy o svoji bezpečnost důvěřivý typ a zabíjác se k němu měl vetřít přes jeho blogy s tím, že potřebuje pomoc s léčením onkologického onemocnění a Alijev mu nakonec uvěřil (Echo Kavkaza 2020: 7. 2.). Ani Abdurachmanov, ani Arcujev, ani jiné čečenské zdroje a ani francouzské úřady neuvěřily jméno hlavního podezřelého, Francouzi pouze vydali zprávu, že se přes Německo vrátil okamžitě do Ruska.

Na konci února uvedl Abdurachmanov, že se stal terčem útoku kladivem ve svém domě ve švédském Gavle, kterému se měl ubránit a dále spolupracovat

¹⁶ Informace o Amině Okujevové se často různí, ale většina zdrojů (autorových i mediálních) se shoduje, že byla ukrajinská rodačka, která vyrůstala s matkou a otčímem, ale její biologický otec byl podle jejích slov Čečenec. Sama se v 17 letech vdala za Čečence, přijala islám a odešla do Čečenska. Její první muž zahynul v bojích s federálními silami v roce 2003. Jejího druhého muže, taktéž Čečence, jehož falešné příjmení nosila (ve skutečnosti se jmenoval Tuchašev), Ukrajina vydala do Ruska, které jej odsoudilo na doživotí za údajné zabití federálních vojáků v Ingušsku. Osmajev měl být třetím mužem, nicméně formálně sňatek nezaregistrovali, sezдали se pouze podle čečenského zvykového práva (např. BBC 2017: 31. 10.).

¹⁷ Autor čerpá informace ze zdroje blízkého přímo Umarovovi, který ho ale zná až z jeho rakouské éry, ačkoliv je stejné národnosti. Jeho kariéru přímo z Čečenska zná pouze zprostředkovaně.

se švédskou policií. Zajímavé bylo, že útok byl proveden v den 40. narozenin předsedy čečenského parlamentu Magomeda „Lorda“ Daudova, který Abdurachmanovovi vyhlásil na jaře 2019 krevní mstu poté, co Abdurachmanov nazval v jednom ze svých videoblogů Achmata Kadyrova, otce současného čečenského vládce, zrádcem čečenského národa

(BBC 2019: 12. 3.). Zadržený pachatel měl poté, co se jej podařilo Abdurachmanovi přemoci, prohlásit, že kadyrovský režim zadržuje jeho matku, čímž naznačil, že byl k útoku donucen vydíráním režimu. Jedná se o jistého Ruslana Mamajeva, který je vazebně stíhán, později v červnu byl zadržen i jistý Imran Chaschanov (Echo Kavkaza 2020: 13. 6.).

Cílené likvidace čečenských exulantů, kteří se znelíbili kadyrovskému režimu, jsou velmi zajímavým fenoménem. Z čistě právního pohledu není reálné očekávat, že bude poskytnut dostatek důkazů, aby nějaký nezávislý soud mohl jasně vyřknout, že objednavatelem vražd je Kadyrov, respektive jeho lidé. Nicméně elementární logika, dílčí svědectví a znalost násilné podstaty kadyrovského režimu opravňuje ke důvodnému stanovisku, že za těmito vraždami (či přinejmenším jejich většinou) stojí právě on. Skutečnost, že si *de iure* regionální politik Ruské federace dovolí podobné atentáty organizovat (také) na území členských zemí EU a NATO, potažmo zemí majících s EU asociační dohodu (Ukrajina), je mimořádně alarmující. A to tím spíše, že ruské federální centrum není schopno, respektive nejspíše ani ochotno, takového regionálního představitele zkrotit, přestože z hlediska mezinárodní image na kadyrovských praktikách nejvíce trápí právě Ruská federace jako taková.

Je tedy vcelku logické, že se Kadyrov cítí beztrestný a pokračuje ve snaze čečenskou diasporu zastrašit a dostat ji pod kontrolu tím, že jí ukazuje, že se před ním žádný jeho kritik neschová, a to ani na Západě. Navíc nelze vyloučit, že přinejmenším v některých případech tak kadyrovský režim činil za pomoci federálních bezpečnostních složek, což se nabízí především v případě Changošviliho vraždy v Berlíně, potažmo Machauriho likvidace v Kyjevě.

Dlužno také podotknout, že i samotné federální centrum je podezříváno z cílených likvidací některých kritiků Putina režimu, přičemž nejspektakulárnější případy se odehrály na území Velké Británie. Notoricky známé případy otravy Alexandra Litviněnka či Sergeje Skripala¹⁸ ovšem mají charakter skutečných sofistických politických atentátů než vražd gangsterského stylu, který vykazují likvidace čečenských exulantů. Jakkoliv autor uznává, že rozlišit tyto dva styly je někdy velmi nuanční záležitost, což ostatně vyplývá i z Chamblissova konceptu *state-organized crime* či konceptu parapolitiky.

18 Kromě Litviněnka a Skripala s jeho dcerou, přičemž těm se podařilo útok novičokem v Salisburu přežít, existují důvodné spekulace i ohledně sebevraždy ruského oligarchy Borise Berezovského, který se stal jedním z největších nepřátel Vladimíra Putina. Jeho smrt v Ascotu poblíž Londýna z března 2013 není dodnes plně objasněna, ačkoliv nejpravděpodobnější variantou se jeví sebevražda. Podobně podezřelá byla i náhlá smrt Berezovského obchodního partnera Badriho Patarkacišviliho z února 2008, který před srdečním infarktem, který byl finální příčinou úmrtí, strávil část dne právě s Berezovským a dalším ruským oligarchou Nikolajem Gluškovem, než ve svém domě v hrabství Surrey skonal. Dlužno ale dodat, že Patarkacišvili měl srdeční problémy v rodinné anamnéze a žil velmi nezdravým způsobem života. Zmíněný Gluškov byl nalezen mrtev v březnu 2018 ve svém domě v Londýně týden po útoku na Skripala. Po ohledání místa činu byla jeho smrt prohlášena za vraždu. V roce 2012 v Londýně pro změnu zemřel při běhání Alexandr Perepilichnyj, další ruský podnikatel, který opustil Rusko kvůli skandálům spjatým s Hermitage Capital Management (The Guardian 2013: 26. 3.; Radio Free Europe 2018: 13. 3.).

8 ZÁVĚR

Podíváme-li se na představené příklady působení postsovětských kriminálních struktur v Německu či (skrže Německo) i dále v Evropě, vidíme, že jsou v oblasti dostatečně etablovány a realizují zde řadu zločineckých a nelegálních aktivit od klasického tvrdého kriminálního podnikání v podobě organizovaných krádeží automobilů, luxusního zboží v obchodech či vykrádání domů a bytů, přes racketeering, obchod s narkotiky a obchod s lidmi, až po více či méně sofistickou hospodářskou trestnou činnost v podobě masového zneužívání (německého) sociálního systému, podvody a složitá schémata praní špinavých peněz. Specifickou aktivitou spjatou s postsovětskými strukturami jsou vraždy na objednávku, které mají charakter politických atentátů a souvisí v poslední době především s děním v rámci čečenského národa, který je formálně reprezentován Čečenskou republikou jakožto subjektem Ruské federace, v němž vládne polonezávislý režim Ramzana Kadyrova. Jeho režim je natolik problematický, že snese zařazení do několika sociálně vědních konceptů vytvořených na základě zkušeností s nejvíce nedemokratickými a ve své podstatě zločinnými režimy (sultanismus, patrimonialismus/neofeudalismus, kriminální stát, státem organizovaný zločin). Pozoruhodné je, že Kadyrov je, formálně vzato, ruský regionální politik a federální prezident Putin je mu v rámci federálních struktur nadřazen. A Kadyrova je tak nutno brát i jako představitele Ruské federace, navíc *de iure* nikoli vrcholného. Nicméně neformální hledisko je v tomto případě podstatnější, což je pro podobné typy režimů typické, stejně jako je to typické pro ruskou politickou kulturu (srov. Pipes 2004), a Kadyrov požívající osobní patronáže federálního vůdce Putina je fakticky mnohem důležitější postavou celého putinismu než pouhý (řadový) gubernátor. Je složité dokázat, že za zmíněnými vraždami stojí Kadyrov a jeho režim, nicméně indicií existuje nemálo. Ještě složitější je dokázat spoluúčast federálních struktur na těchto

likvidacích, stejně jako na podezřelých úmrtích a očividných atentátech na nepřátele Putina a jeho režimu ve Velké Británii, nicméně opět musíme říci, že indicií je nemálo (především v případě Litviněnky vraždy je jich doslova přeštel). Fyzická likvidace člověka žijícího v určité evropské zemi, tím spíše požívajícího například azylové ochrany, ze strany složek jiného státu je velmi závažný bezpečnostní problém, jelikož hrubým způsobem narušuje suverenitu země, kde byla likvidace provedena, nehledě na skutečnost, že se jedná o mimosoudní popravu i v kontextu zákonodárství státu podezřelého z organizování či spoluúčasti na daném atentátu. V kontextu těchto vražd se jeví organizovaná kriminalita v podobě vykrádání bytů či prodeje narkotik jako pouhá lapálie.

Nicméně je třeba si uvědomit, že tento typ kriminality a existence takových skupin představuje podhoubí pro různé další nelegální aktivity mající kořeny či řídicí centra v bývalém SSSR v čele s RF. Nehledě na skutečnost, že i ti nejklaštější gangsteři zabývající se aktivitami na pomezí profesionálního a organizovaného zločinu jsou v případě potřeby využíváni pro strategičtější, sofistickovanější a závažnější formy organizované kriminality pocházející z postsovětského prostoru. A jak poznamenává Galeotti (2017), pokud mají stále primární vazby v Rusku, stát je může vždy zmáčknout a oni mu vyhoví. Spojení klasického organizovaného zločinu, byznysu a politiků, ona pověstná *troika*, nevymizelo, pouze se změnila mocenská poměry ve prospěch státu, který se stal hlavním řídicím centrem i takových aktivit, které je možno označit za zločinecké ve všech právně-politických kulturách. Ruský stát ani jeho specifické větve typu Kadyrova režimu sice nestojí za každým zločinem či *gruppirovkou*, který se odehraje, respektive působí v evropských zemích, nicméně potřebuje-li jeho personální či jiné zdroje, dokáže (v naprosté většině případů) zařadit, aby

daná *gruppirovka* působila ve prospěch jeho zájmů. A tím se organizovaný zločin stává (občasným?) nástrojem zahraniční politiky ruského státu, což je jeden z hlavních důvodů, proč je putinský režim jako zahraničně-politický partner velmi problematický a nedůvěryhodný. Pokud by postsovětský OZ byl reprezentován jenom klasickými zločineckými skupinami, *blatnym mirom*, případně oligarchy, nejednalo by se o natolik závažnou bezpečnostní hrozbu. Postsovětský OZ má ovšem stále podobu *troiky*, v jejímž rámci stát zásadně posílil, aniž by svého posílení využil k eliminaci negativních jevů z dob, kdy byl hlavním motorem *troiky blatnoj mir*, a pouze si podřídil dva zbylé vrcholy trojúhelníku. A právě to z něj činí opravdu závažnou bezpečnostní hrozbu. Ruský stát využívá všech segmentů *troiky* k vedení geopolitického boje v Evropě způsobem, kterému se dnes nejčastěji říká hybridní válka. Mnoho ruských představitelů to odmítá a tvrdí, že bandy lupičů a zlodějí aut nejsou žádnou *mafii*. To je samozřejmě pravda, stejně jako je fakt, že mnoho

klasických zločineckých *gruppirovek* v Evropě má gruzínský či arménský původ, nicméně *blatnoj mir* představuje pouze jeden z vrcholů *troiky*. A i v takovém případě je podle řady svědectví pracovníků bezpečnostních složek spolupráce s ruskými (ale pro pořádek dodejme, že i často arménskými, ázerbájdžánskými, a i deklaratorně velmi proevropskými gruzínskými či ukrajinskými) úřady při vyšetřování „obyčejných zlodějských band“ velmi nekooperativní.

Německo je jednou z evropských zemí, kde působí, či se přinejmenším projevil, celý komplex postsovětského OZ, *troika*, a nikoli pouze jeho část. A také je zřejmé, že působení postsovětského OZ je velmi dynamické, fluidní a vzájemně provázané a řada evropských aktivit, byť má jádro v Německu či zde byla zaznamenána a detekována nebo provedena, tak je provázána s děním i v jiných zemích, a to i mimo Schengen či EU. A stopy vedou téměř vždy do Ruska.

Deutsche Welle (2019): „Russkaja mafia“ v Germanii ustupajet tolko arabskim klanam. Deutsche Welle, 14. 9. 2019.

Le Monde (2020): A Dijon, nouvelle nuit de tensions après des expéditions punitives menées par des dizaines de Tchétchènes. Le Monde, 15. 6. 2020. https://www.lemonde.fr/societe/article/2020/06/15/dijon-apres-les-violences-inedites-de-ce-week-end-des-forces-de-l-ordre-en-renfort_6042913_3224.html.

Šmíd, Tomáš – Mareš, Miroslav (2015): 'Kadyrovtsy': Russia's Counterinsurgency Strategy and the Wars of Paramilitary Clans. *Journal of Strategic Studies*. Volume 38, 2015. Issue 5.

BBC (2016): Have Russian hitmen been killing with impunity in Turkey? BBC, 13. 12. 2016. <https://www.bbc.com/news/magazine-38294204>

Novaja gazeta (2020): Na Ukraine zaderžali podezrevajemych v ubijstve ženy Adama Osmajeva, obvinjavšegosja v Rossii v podgotovke pokušenija na Vladimira Putina. Novaja gazeta, 12. 1. 2020. <https://novayagazeta.ru/news/2020/01/12/158232-na-ukraine-zaderzhali-podozrevaemyh-v-ubiyстве-aminy-okunevov-ee-muzha-v-rossii-obvinyali-v-podgotovke-pokusheniya-na-putina>.

RBK-Ukraina (2020): Stalo izvestno imja vozmožnogo organizátora ubijstva Okujevoj. RBK-Ukraina, 20. 5. 2020. <https://www.rbc.ua/rus/news/stalo-izvestno-imya-vozmožnogo-organizatora-1589979033.html>.

Echo Kavkaza (2019): „Nikогда ne bylo“, i vot opjat! Echo Kavkaza, 1. 9. 2019. <https://www.ekhovkavkaza.com/a/30140332.html>

Fontanka.ru (2017): Bezrodney Dingo. Fontanka.ru, 5. 9. 2017. <https://m.fontanka.ru/2017/09/05/060/>

BBC (2017): Ženščina-voin Amina Okujeva: čto o nej izvestno? BBC, 31. 10. 2017. <https://www.bbc.com/ukrainian/features-russian-41819158>

Albanese, Jay (2015): *Organized Crime (Seventh Edition)*. Waltham: Anderson Publishing.

Šmíd, Tomáš – Kupka, Petr (2011): *Český organizovaný zločin. Od vyděračů ke korupčním sítím*. Brno: IIPS.

Šmíd, Tomáš (2010): *Organizovaný zločin v Ruské federaci*. Brno: IIPS.

Chambliss, William (1989): *State Organized Crime*. *Criminology*, Vol. 27, Nr. 2 (May), s. 183–208.

von Lampe, Klaus (2004): *Organized crime and Trust: On the conceptualization and empiric relevance of trust in the kontext of criminal network*. *Trends in Organized Crime*, Vol. 6, Nr. 2, s. 159–184.

Finckenaue, James (2006): *Problems of Definition: What Is Organized Crime?* *Trends in Organized Crime*, Vol. 9, No. 3, s. 63–83.

Hagan, Frank (2006): „Organized Crime“ and „organized crime“ Indeterminate Problems of Definition, *Trends in Organized Crime*. No. 4, s. 127–137.

Paoli, Letizia (2002): *The Paradoxes of Organized Crime, Crime, Law and Social Change*. Vol. 37, Nr. 1, s. 51–97.

Pipes, Richard (2004): *Rusko za starého režimu*. Praha: Argo.

Kupka, Petr (2017): *Násilí, podvody a každodennost*. Brno: CDK.

newdirection.online

[@europeanreform](https://twitter.com/europeanreform)

[@europeanreform](https://www.instagram.com/europeanreform)